

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

katedra geografie

Veronika HANÁKOVÁ

Dětská práce v rozvojových zemích

bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Pavel NOVÁČEK, CSc.

Olomouc 2006

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci řešila sama, a že jsem uvedla veškeré použité informační zdroje.

Děkuji Doc. RNDr. Pavlu Nováčkovi, CSc. za cenné rady a ochotu pomoci.

Olomouc, 5. 5. 2006

.....

podpis

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

studentka

Veronika HANÁKOVÁ

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu

Dětská práce v rozvojových zemích

Zásady pro vypracování

1. Definice základních pojmů, příčiny dětské práce
2. Práva dětí
3. Mezinárodní organizace zabývající se dětskou prací
4. Sektory dětské práce
5. Země typické využíváním dětské práce
6. Dětská práce v Indii
7. Nástin některých možných řešení dětské práce
8. Závěrečné zhodnocení

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah původní zprávy: 35 – 45 stran

Seznam odborné literatury

Black, Maggie. A handbook on advocacy child domestic workers: Finding a voice. Anti-Slavery International. 2002. ISBN 0 900918 51 9

Black, Maggie. Child domestic workers: A handbook for reaserch and action. Anti-Slavery International. ISBN 0 900918 41 1

Eldring, Nakanyane, Tshoedi. Child Labour in the Tobacco Growing Sector in Africa. Institute for Applied Social Science, 2000. ISSN 0804-5135

Vedoucí bakalářské práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: 2. května 2005

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. května 2006

.....
Vedoucí katedry

.....
Vedoucí bakalářské práce

V Olomouci

dne 2. května 2005

Obsah

1. Úvod, cíl práce a metoda zpracování	7
2. Definice základních pojmů, příčiny dětské práce	9
2.1 Co je to dětská práce	9
2.2 Kdo je dítě	9
2.3 Kdo jsou dětští pracující a kolik jich je	9
2.4 Kde dětští pracující žijí	10
2.5 Jakou práci děti vykonávají	10
2.6 Proč bychom neměli být lhostejní	10
2.7 Jak mohou obyčejní lidé pomoci snížit dětskou práci	11
2.8 Jak je dnes dětská práce v rozvojových zemích redukována	11
2.9 Jaké jsou mýty nebo nedorozumění týkající se dětské práce	11
2.10 Jaké jsou příčiny dětské práce	11
3. Práva dětí	13
3.1 Úmluva o právech dítěte	13
3.2 Deklarace práv dítěte	14
3.3 Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce	14
4. Mezinárodní organizace zabývající se dětskou prací	16
4.1 UNICEF	16
4.2 Mezinárodní organizace práce (ILO)	17
4.2.1 Mezinárodní program pro eliminaci dětské práce	17
4.3 Světová banka	19
4.4 Anti-slavery international	20
4.5 Mezinárodní konfederace svobodných odborů	20
5. Sektory dětské práce	22
5.1 Tabákový průmysl	22
5.1.1 Děti pracující na tabákových plantážích v Keni	22
5.1.2 Děti pracující v tabákovém průmyslu v Malawi	22
5.1.3 Dětská práce v tabákovém průmyslu v Tanzánii	22
5.2 Domácí práce	23
5.2.1 Domácí práce jako součást výchovy	23
5.2.2 Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem	24
5.2.3 Pracovní podmínky	24
5.2.4 Socioekonomické pozadí dětské práce	25
5.2.5 Dopad práce na psychický, intelektuální a psychosociální rozvoj dítěte	25
5.3 Dětská práce v zemědělství	26
5.3.1 Pracovní doba	26
5.3.2 Používání pesticidů	27
5.3.3 Pracovní úrazy	27

5.3.4	Voda, sanitární zařízení a horko	27
5.3.5	Sexuální obtěžování a špatné zacházení	27
5.3.6	Dopad na vzdělávání	28
5.3.7	Platy	28
6.	Země typické využíváním dětské práce	30
6.1.	Afrika	30
6.1.1	Ghana	30
6.1.2	Etiopie	31
6.2	Asie	31
6.2.1	Bangladéš	32
6.2.2	Pákistán	33
6.2.3	Vietnam	33
6.3	Latinská Amerika	33
6.3.1	Mexiko	34
7.	Dětská práce v Indii	36
7.1	Úvod	36
7.2	Jednotlivé sektory, kde indické děti nejvíce pracují	36
7.2.1	Výroba cigaret	36
7.2.2	Stříbrnictví	37
7.2.3	Výroba umělých drahokamů	38
7.2.4	Kožedělný průmysl	38
7.2.5	Zemědělství	40
7.2.6	Ruční tkaní vlněných koberců	40
7.2.7	Práce v hedvábnictví	41
7.3	Doporučení indické vládě k zamezení dětské práce	43
7.4	Svědectví jednotlivých dětí	43
8.	Nástin některých možných řešení dětské práce	46
8.1	Školní docházka pro všechny děti zdarma	46
8.2	Adopce na dálku	47
8.3	Vhodná legislativa a sankce za její nedodržování	47
8.4	Alternativní pracovní programy pro rodiče	48
8.5	Fair Trade	49
8.6	Adopce dětí z rozvojových zemí do zahraničí	50
9.	Závěrečné zhodnocení	51
	Summary	53
	Klíčová slova	53
	Použité zdroje	54
Literatura	.....	54
Internet	.....	54
	Přílohy	58

1. Úvod, cíl práce a metoda zpracování

Mnoho lidí ví, že děti v rozvojových zemích často trpí pod výživou, umírají v brzkém věku a nemají možnost chodit do školy. Ale málokdo už ví, že tam děti musí také od ranného věku těžce pracovat, aby pomohly svým rodinám přežít nebo proto, že je pro ně vzdělání nedostupné. Není to jen práce na rodinných políčkách, jak by si mohl někdo myslet, ale také těžká práce v továrnách či na plantážích, za což dostávají jen velmi málo zapláceno, anebo také vůbec nic.

Proto jsem se rozhodla napsat tuto práci a zjistit přesně, proč děti pracují, v jakých podmínkách a jaký to má dopad na jejich život. Získat informace nebylo vůbec jednoduché, protože je jen velmi málo organizací, které se touto problematikou zabývají. Nejvíce informací se mi podařilo získat o dětské práci v Indii, které se budu v jedné kapitole věnovat. Když jsem chtěla zjistit, jak je to s dětskou prací v jiném státě, většinou se jednalo o informace typu: „Ano, k dětské práci tu dochází, i když je to nelegální, ale nemáme prostředky, jak tomu zabránit a ani přesná čísla neznáme.“

Nejprve vypíšu obecné definice, jako např. co je to dětská práce, proč k ní dochází, atd. Ve druhé kapitole stručně vyjmenuji, jaké mají děti práva, a vyberu nejdůležitější údaje, které jsou napsány v Úmluvě Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Třetí kapitola se zabývá těmi nejdůležitějšími organizacemi, které se snaží tento problém řešit, a nastiňuji jejich představy o řešení. Ve čtvrté kapitole popisuji jednotlivé sektory, které jsou využíváním dětí při práci typické a u některých sektorů uvádím i země, ve kterých dochází k najímání dětí na práci právě v tom sektoru. V páté kapitole popisuji situaci v Africe, Asii a Latinské Americe. Celou šestou kapitolu věnuji Indii, kde je zaměstnáno nejvíce dětí. V sedmé kapitole popisuji vlastní nápady, jak bych eliminovala dětskou práci. Místo závěru pouvažuji nad tím, jestli máme právo zakazovat lidem v rozvojových zemích zaměstnávat děti, když na tom mnohdy závisí přežití rodiny.

Pro sepsání práce jsem použila rešeršně-kompilační metodu sběru informací a jejich následné interpretování. Do závěru práce jsem napsala vlastní názory, jak bych dětskou práci eliminovala. Také mě zajímalo, jaké informace o dětské práci mají lidé v České republice, a proto jsem do přílohy zařadila ilustrativní průzkum veřejného mínění. Ptala jsem se 109 lidí

v několika městech České republiky. Informace jsem čerpala hlavně z internetu, kde jsou k dispozici i odborné práce ve formátu .pdf a jsou zároveň k sehnání i v tištěné podobě. Zdroje informací, ze kterých jsem čerpala, jsem uvedla vždy za každou kapitolou a poté ještě na konci práce.

2. Definice základních pojmů, příčiny dětské práce

2.1 Co je to dětská práce

Obecně řečeno je dětská práce prací, která dětem ubližuje nebo je nějakým způsobem vykořisťuje, např. fyzicky, duševně, morálně, nebo jim nedovoluje vzdělávat se. Ale toto není univerzálně přijatá definice dětské práce. Mezinárodní organizace, nevládní a obchodní organizace i různá zájmová sdružení mají své vlastní definice dětské práce.

Podle zprávy UNICEFu z roku 1997: „Dětskou práci můžeme vidět jako dění s destruktivní nebo vykořisťovatelskou prací na jedné straně a prospěšnou prací na druhé straně – ta podporuje nebo zvyšuje rozvoj dětí bez zásahu do jejich vzdělávání, odpočinku, atd“.

Mezinárodní úmluvy také mezi dětskou prací řadí prostituci a působení v armádě. Ne každý souhlasí s touto definicí. Někteří dětské pracující si myslí, že ilegální práce (prostituce) by neměla být zahrnuta do této definice. A to z důvodu, že tito dětské pracující by chtěli být respektováni za svoji legální práci, protože cítí, že nemají na výběr než pracovat.

Ale ne každou práci, kterou vykonávají děti, považujeme za špatnou. Pokud třeba dítě před začátkem školy roznáší noviny a dostává odpovídající plat, není to na škodu. Vydělá si nějaké peníze, naučí se zodpovědnosti a také to, že nic není zadarmo.

2.2 Kdo je dítě

Mezinárodní úmluvy považují za děti lidi mladší osmnácti let. Vlády jednotlivých zemí mohou děti definovat rozdílně nebo do dosažení jiného věku. Dítě a dětství také může být definováno jinak v různých kulturách.

Ale pojem „dítě“ nemusí být nutně fixován na věk. Sociologové poukazují, že dětské schopnosti a jejich zralost se výrazně liší. Definice dětské zralosti podle věku je tedy matoucí.

2.3 Kdo jsou dětské pracující a kolik jich je

ILO odhaduje, že v roce 2000 na světě žilo 246 miliónů dětských pracovníků a z toho 171 miliónů dětí pracovalo v podmínkách představujících hazard s jejich bezpečností, fyzickým nebo mentálním zdravím a duševním rozvojem. Navíc více než 8,4 miliónů dětí

pracovalo v naprosto nejhorších pracovních podmínkách, mezi které patří násilná a otrocká práce, používání dětí v ozbrojených konfliktech, nezákonné obchodování s dětmi a sexuální vykořisťování.

Podle zprávy UNICEFu však přesné číslo pracujících dětí není nikdo schopen říci. Je jen jasné, že se jedná o několik stovek miliónů dětí.

2.4 Kde dětské pracující žijí

61 % všech pracujících dětí žije v Asii, 31,5 % v Africe, 6,5 % v Latinské Americe a 1 % v USA, Kanadě, Evropě a ostatních státech. Celkem 22 % všech pracujících na světě představují děti.

V Africe pracuje každé třetí dítě a v Latinské Americe každé páté. V obou těchto světadílech pouze malá část z nich je zaměstnána ve formálním sektoru. Většina dětí pracuje pro svou rodinu, doma, na poli nebo na ulici.

2.5 Jakou práci děti vykonávají

Obory, ve kterých děti pracují jsou různé. Zahrnují např. péči o zvířata, pěstování plodin a jejich sklizeň, práce v průmyslu, opravy aut, výrobu bot a oděvů. Naprostá většina dětí pracuje v zemědělství, méně než 5 % dětí ve výrobě zboží na export do jiných států.

Většinou se jedná o chlapce, kteří pracují mimo své domovy. Naproti tomu děvčata pracují doma, ale také vykonávají práci služebných. Práce služebných je velmi riskantní, neboť služebné mohou být fyzicky a sexuálně zneužívány svými zaměstnavateli.

2.6 Proč bychom neměli být lhostejní

Mnoho dětí vykonává hazardní a nebezpečné práce, kde jim hrozí zranění nebo dokonce smrt.

Mezi lety 2000 a 2020 velká většina pracujících, občanů a konzumentů, jejichž dovednosti a potřeby budou vytvářet světovou ekonomiku, bude žít v rozvojových zemích. Za dvacet let se asi 730 miliónů lidí připojí mezi světovou pracovní sílu, což je více, než kolik nyní pracuje v nejnákladnějších zemích. Více než 90 % z těchto nových pracujících bude žít

v rozvojových zemích. Kolik z těchto lidí bude muset začít pracovat v brzkém věku, což zničí jejich zdraví a přerušit jejich vzdělávání...?

2.7 Jak mohou obyčejní lidé pomoci snížit dětskou práci

Lidé musí vědět o tomto problému, měli by podporovat organizace, které se snaží zvýšit uvědomění a poskytovat přímou pomoc pracujícím dětem.

2.8 Jak je dnes dětská práce v rozvojových zemích redukována

Hlavní změny v redukci dětské práce nastaly v ekonomickém rozvoji, který zvýšil příjem rodiny a životní standart. Dále rozšíření poskytování vzdělání, posílení zákonů, které brojí proti dětské práci, a změny ve veřejném postoji k dětem.

2.9 Jaké jsou mýty nebo nedorozumění týkající se dětské práce

Organizace UNICEF vytvořila seznam čtyř mýtů, které se týkají dětské práce:

- 1) Není pravda, že dětská práce je problém jen v rozvojových zemích. Pravdou je, že děti běžně pracují i v bohatých zemích, a to i v riskantních podmínkách. Například v USA jsou děti zaměstnávány v zemědělství. Jsou to hlavně imigranti a děti etnických menšin. V roce 1990 proběhl výzkum, který se zabýval prací mexických dětí na farmách ve státě New York. Ukázal, že více než polovina dětí pracovala na velmi vlhkých polích s pesticidy a více než třetina z nich měla v důsledku práce s pesticidy zdravotní problémy.
- 2) Není pravda, že dětská práce vymizí pouze s vymizením chudoby. Nebezpečná práce by měla být eliminována i v nejchudších státech.
- 3) Je mýtus, že většina dětí vyrábí zboží na export. V exportním průmyslu pracuje asi jen 5 % dětí. Většina všech pracujících dětí pracuje v neformálním sektoru. Prodávají v ulicích, pracují na polích nebo v domech, daleko z dosahu inspektorů a médií.
- 4) Je mýtus, že jediná možnost, jak zabránit dětské práci, je bojkotovat jimi vyrobené zboží.

2.10 Jaké jsou příčiny dětské práce

Za hlavní příčinu dětské práce je považována chudoba, ale není jedinou. Mezi další příčiny patří tradice a rodinné očekávání, zneužívání dětí, nedostatek škol a péče, nedostatek

ostatních služeb (např. zdravotní péče), veřejné zlehčování nebezpečí práce v brzkém věku, netečnost zaměstnavatelů k zaměstnávání dětí a omezená možnost práce pro ženy.

Rodiče pracujících dětí jsou obvykle nezaměstnaní nebo velmi špatně placení za vykonanou práci, takže pro rodinu je nutný ještě nějaký další příjem. Také někteří zaměstnavatelé raději zaměstnají dítě, kterému nemusejí zaplatit za práci tolik jako dospělým, a také je mnohem snadnější děti vykořisťovat.

Zpráva UNICEFu říká, že mezinárodní ekonomické trendy zapříčinily nárůst dětské práce v chudých zemích. Během 80. let v mnoha rozvojových zemích vládní zadluženost, špatná tamější ekonomická politika a recese vyústily v ekonomickou krizi. Programy strukturálních přizpůsobení (SAPs) měly za následek škrtů v sociálních výdajích, což se velmi dotklo chudých lidí. Ačkoli SAPs byly upraveny tak, aby alespoň výdaje na vzdělávání byly ušetřeny nejvyšších škrtů, kvalita vzdělávání se zhoršila tak, že děti raději šly pracovat namísto studia.

Také rychle narůstající poptávka po zboží vyhání děti ze škol do práce.

Vybráno z:

Child labor: Frequently asked questions [online].

URL:<http://www.childlaborphotoproject.org/childlabor.html>. [cit. 2006-02-22]

Child protection, child labour [online]. URL:

http://www.unicef.org/protection/index_childlabour.html. [cit. 2006-02-22]

3. Práva dětí

V této kapitole se budu zabývat dětskými právy. Nejdříve Úmluvě o právech dítěte, ale jelikož je Úmluva rozsáhlá, vypíšu pouze nejdůležitější body. Dále se budu věnovat Deklaraci práv dítěte a Úmluvě Mezinárodní organizace práce o zákazu a o okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce.

3.1 Úmluva o právech dítěte

Podle Deklarace práv dítěte z 20. listopadu 1959 dítě potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm. Úmluva považuje za dítě každou bytost mladší osmnácti let. Státy, které se zavázaly plnit Úmluvu, musí respektovat a zabezpečit stanovená práva každému dítěti nacházejícímu se pod jeho jurisdikcí bez jakékoli formy diskriminace. Úmluva o právech dítěte byla podepsána v New Yorku 20. listopadu 1989.

Mezi nejzákladnější práva dítěte podle Úmluvy o právech dítěte patří i přirozené právo na život a zachování života a rozvoj dítěte. Dítě má být při narození registrováno, pojmenováno a má právo na státní příslušnost. Dále dítě nesmí být odděleno od svých rodičů. Pouze v případě, kdy jde o jeho blaho, je možné ho od rodičů odebrat. Také je zakázáno děti nezákonně přemísťovat do zahraničí a nenavracet je zpět. Dítě schopné formulovat své názory, má právo je svobodně vyjadřovat v záležitostech, které se ho týkají, a na jeho postoje musí být brán zřetel, který odpovídá jeho věku a úrovni. To znamená, že musí být vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, jež se ho týká. Státy, které se zavázaly plnit Úmluvu o právech dítěte, musí zabezpečit ochranu dětí před tělesným a duševním násilím, urážením a zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, dále před zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním a vykořisťováním v době, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů nebo zákonných zástupců. Dítě bez rodinného prostředí má právo na náhradní péči. I duševně nebo tělesně postižené dítě má právo na důstojný život. Mezi další nezbytná práva dítěte patří i právo na vzdělání, přičemž základní vzdělání by mělo být bezplatné a kázeň ve školách musí být zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností. Děti mají také právo na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti, které odpovídají jeho věku. Smluvní státy musí dítěti zabezpečit ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním práce, která je pro něho nebezpečná nebo která by mu bránila ve vzdělávání, škodila by mu v tělesném, duševním, duchovním, mravním nebo sociálním rozvoji. Stát také

musí zabránit únosům dětí a obchodováním s nimi. Žádné dítě nesmí být podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. A pokud dítě spáchá trestný čin, nesmí mu být uložen trest smrti nebo doživotí. Osoby mladší patnácti let nesmí být povolány do ozbrojených sil.

Aby byla Úmluva o právech dítěte plněna, existuje Výbor pro práva dítěte. Ve Výboru pracuje deset odborníků zvolených státy státy, které podepsaly Úmluvu o právech dítěte. Tito odborníci vykonávají funkci jako soukromé osoby. Je brán zřetel na spravedlivé geografické rozdělení a na zastoupení hlavních právních systémů. Zasedání Výboru se většinou konají v sídle OSN.

Státy, které se zavázaly k plnění Úmluvy, předkládají každých pět let zprávy o opatřeních vedoucích k naplňování dětských práv.

3.2 Deklarace práv dítěte

Deklarace práv dítěte byla podepsána v New Yorku 20. listopadu 1959 a obsahuje deset zásad prakticky totožných s Úmluvou o právech dítěte. Deklarace práv dítěte je ale stručnější než Úmluva o právech dítěte.

3.3 Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce

Úmluvu Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce sepsala Mezinárodní organizace práce (ILO), podepsána byla 17. června 1999 a vstoupila v platnost 19. listopadu 2000. Česká republika Úmluvu ratifikovala 19. června 2001 a platí od 19. června 2002. Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce má 16 článků a je známá jako Konvence 182.

Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce byla napsána s cílem přijmout nové nástroje k zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce. Pro účinné odstranění dětské práce je potřeba vzít v úvahu význam bezplatného základního vzdělávání a zajistit těmto dětem sociální reintegraci. Podle Úmluvy Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních

k odstranění nejhorších forem dětské práce je dětská práce zapříčiněna také chudobou, a proto řešení spočívá v ekonomickém růstu, který vede ke zmírnění chudoby.

Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce pokládá za dítě každou osobu mladší osmnácti let. Každý stát, který ratifikuje úmluvu, se zavazuje přijmout okamžitá a účinná opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce. Mezi ně patří všechny formy otroctví nebo podobných praktik, jako je obchodování s dětmi, nevolnictví, nucená nebo povinná práce a najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech, dále používání nebo nabízení dítěte k prostituci, k výrobě pornografie nebo k pornografickým představením, užívání či nabízení dětí k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami a práce, která svým charakterem může poškodit zdraví dětí a ohrozit jejich bezpečnost nebo morálku.

Vybráno z:

Úmluva o právech dítěte [online]. URL:

<http://www.zsokol.cz/phprs/view.php?cisloclanku=2002102006>. [cit. 2006-03-02]

Worst Forms of child Labour Convention, 1999 (No. 182) [online]. URL:

http://www.abanet.org/intlaw/committees/public/human_rights/worstchildlabor.pdf. [cit. 2006-03-06]

4. Mezinárodní organizace zabývající se dětskou prací

4.1 UNICEF

UNICEF je největší světová organizace zabývající se ochranou a podporou dětí. Založen byl roku 1946 na pomoc dětem postiženým 2. světovou válkou. Roku 1953 se stal součástí OSN a začal se specializovat na pomoc všem strádajícím dětem. Dnes působí ve 161 zemích. Činnost organizace řídí Výkonná rada a skládá se z 36 volených zástupců, volených na 3 roky. Hlavní sídlo UNICEFu se nachází v New Yorku, ale důležité kanceláře také v Ženevě, Bruselu, Tokiu a Kodani. Organizační strukturu tvoří 8 regionálních úřadů, z nichž jeden je od roku 1991 i v České republice, 37 národních výborů a 127 kanceláří pro práci v rozvojových a méně vyspělých zemích světa.

Podle UNICEF je pro eliminaci dětské práce důležité podporovat a zvyšovat vzdělávání, vytvářet účinnou národní a mezinárodní legislativu, posílit moc a práva chudých, posílit povědomí společnosti o dětské práci, přinutit firmy, aby byly zodpovědnější za obchody své a svých dodavatelů.

Ale ten nejdůležitější a nejefektivnější způsob, jak zabránit šíření dětské práci, je takové vzdělávání, které by děti přitahovalo do školy a udrželo je tam. Podle UNICEF vzdělání musí být univerzální a povinné. A aby si školy děti udržely, musí se v nich učit užitečné věci pro život jejich a jejich rodičů – to proto, aby je rodiče do škol posílali. UNICEF také dává důraz na kvalitu a vzdělání učitelů, bezplatné vzdělání, školní pomůcky, učebnice, školní uniformy, dopravu do škol a řeší ostatní problémy, které chudým lidem znemožňují vzdělání.

Zpráva UNICEFu o stavu dětí na světě říká, že důležitá je i dobrá legislativa. Proto je nutné, aby všechny státy vytvořily takové zákony, které zabraňují dětské práci. Zákony mají platit i pro takzvaný neformální sektor (tj. práce na ulici, v domácnosti, pro rodinu, atd.).

Další důležitý prostředek pro redukci dětské práce je posílit chudé a poskytnout jim ekonomické alternativy, například různé zvýhodněné půjčky.

UNICEF se tedy snaží pomoci eliminovat dětskou práci tak, že podporuje vzdělání v oblastech, kde existuje dětská práce, dále apeluje na vlády, aby vytvářely odpovídající

zákony, apeluje na společnosti, aby se více zajímaly, kdo pracuje pro ně nebo pro jejich dodavatele. Každý rok vydává Zprávu o stavu dětí ve světě a snaží se zvýšit povědomí o problému u obyvatel na celém světě.

4.2 Mezinárodní organizace práce (ILO)

Mezinárodní organizace práce byla založena roku 1919 a roku 1944 přijala Deklaraci z Philadelphie, která stanovila obecné podmínky pro pracovní standardy. Roku 1946 se jako první mezinárodní organizace začlenila do systému OSN. Hlavním cílem ILO je zlepšovat pracovní podmínky zaměstnanců a dohlížet na dodržování pracovních zákonů. Organizace má své sídlo v Ženevě.

4.2.1 Mezinárodní program pro eliminaci dětské práce

V rámci ILO existuje Mezinárodní program pro eliminaci dětské práce (IPEC). Program byl založen roku 1992 s cílem eliminovat dětskou práci a vytvořit hnutí, které by proti ní bojovalo. Také se snaží vést dialog se státy o implementaci Konvence ILO. IPEC nyní operuje v 86 zemích a v letech 2004 – 2005 vytvořil 120 programů pro eliminaci dětské práce.

Stejně jako UNICEF apeluje na vlády zemí, aby přijaly Konvenci 182 neboli Úmluvu Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Tento program je realizován prostřednictvím sbírání a analýzy dat a doporučeními k vytváření další legislativy. IPEC podporuje i takové akce jako Světový den boje proti dětské práci. V roce 2004 se zaměřil na boj proti domácí dětské práci a o rok později na boj proti dětské práci v dolech. IPEC také spolupracuje s jednotlivými regiony.

Box 1. Program, jak efektivně eliminovat dětskou práci prostřednictvím politiky a legislativy

Společně s filipínskou organizací the Visayan Forum Organisation IPEC vytvořil strategii eliminace dětské práce, která má tři kroky. Prvním krokem je společenská příprava, která se snaží, aby se společnost prostřednictvím tištěných médií a multimédií dozvěděla o problému. Druhým krokem je masová mobilizace zahrnující přípravu odpovídajících zákonů, spolupráci s různými sektory veřejného života a spolupráci ze zaměstnavateli a různé kampaně proti dětské práci. A posledním krokem je osobní přístup, který se zaměřuje na propojení všech důležitých hráčů (politiky, zákonodárci, odborníci).

Během let 2004 – 2005 IPEC zkoumal jaký vliv na zdraví a vzdělání dětí má těžká práce, jaký je podíl mezi produktivitou jejich práce a mzdou, kterou za práci dostanou. Výsledky výzkumu budou známy v průběhu roku 2006 a na jejich základě se bude vypracovávat další postup pro boj s dětskou prací.

Jedním z programů na eliminaci dětské práce je Time – Bound Programme (TBP), pomáhající zemím plnit závazky Konvence 182. TBPs jsou navrženy jako komplexní soustavy, které vlády zemí mohou použít k naplánování cesty ke splnění závazků Konvence. Programy dávají důraz na nalezení kořenů dětské práce, makroekonomické trendy a strategie a pracovní trh. Určitý důraz je kladen i na snížení chudoby a podporu vzdělávání. TBPs mají několik důležitých charakteristik: inicializuje a vede je země, kde se provádí, musí být srozumitelný a plně integrován do národní rozvojové politiky, participují se na nich politikové, vědci, zaměstnavatelé a zaměstnanci a dárci, TBPs se musí přizpůsobit potřebám dané země a musí být podpořeny sbíráním dat a jejich analýzou.

IPEC uskutečňuje také speciální programy na podporu eliminace dětské práce v Salvadoru, Nepálu a Tanzánii.

IPEC začal se Salvadorem spolupracovat v roce 1996. Cílem spolupráce je mobilizovat vládní instituce a společnost, vytvořit strategii pro vymýcení a prevenci dětské práce. Do dnešní doby se podařilo navrátit 175 dětí, které musely sbírat korýše, zpět do plnohodnotného života, 130 dětí zachránit před sbíráním odpadků na smetištích v provincii Santa Ana, 250 dětí ve stejné provincii před pouličním prodejem, 2000 před riskantní prací v kávovém průmyslu.

IPEC se v Nepálu angažuje od roku 1995 a od té doby se uskutečnilo více než sto programů na podporu eliminace dětské práce. Byly vytvořeny čtyři hlavní oblasti, ve kterých se IPEC angažuje. Prvním programem je formulace zákonů a vytvoření programů pro boj s dětskou prací vládními a nevládními organizacemi. Dalším je program, kdy se pracovníci přímo věnují dětským pracovníkům, třetím růst povědomí a mobilizace společnosti o tomto problému a posledním vytvoření dobré legislativy. Do dnešní doby cca 12 000 dětských pracovníků bylo zachráněno od nucených prací, navráceno do školy a jejich rodiny dostaly možnost výdělku. IPEC v Nepálu spolupracuje i s jinými organizacemi, například s OSN, obchodními sdruženími, vzdělávacími institucemi a vládními a nevládními organizacemi.

Program IPEC v Tanzánii běží od roku 1995. Do dnešních dnů tam IPEC sponzoroval cca 40 programů, například poslal tisíce pracujících dětí zpět do škol, podpořil jejich rodiny alternativní možností výdělků, zabránil tomu, aby děti začaly pracovat, zvýšil povědomí společnosti o tomto problému, školil inspektory, kteří se budou zabývat monitoringem dětské práce, a prosazoval legislativu na eradikaci dětské práce.

4.3 Světová banka

Světová banka, důležitý zdroj finanční a technické pomoci rozvojovým zemím, byla založena roku 1945. Skládá se z pěti dílčích institucí: Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD), Mezinárodní finanční korporace (IFC), Mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA), Multilaterální agentury pro garanci investic (MIGA) a Mezinárodního centra pro urovnávání investičních sporů (ICSID).

Program Světové banky, který se zabývá dětskou prací, se jmenuje Global Child Labor Program (GCLP) a plní tři hlavní úkoly: identifikovat a upevnit komparativní výhodu WB v tomto problému, Světová banka se zaručí, že bude své půjčky poskytovat zemím, které chtějí problém dětské práce řešit, a WB bude spolupracovat s ostatními multilaterálními agenturami.

Identifikování a upevnění komparativní výhody WB v problému dětské práce bude realizováno prostřednictvím strategií týkajících se zmírnění chudoby, bude podporovat analytický výzkum a sbírání dat a vytváření statistik. Tento závazek bude zacílen na porozumění problému dětské práce, její škodlivosti pro děti a jejich vývoj. Výsledkem by měla být postupná eliminace dětské práce.

Druhým úkolem WB je, že zaručí půjčováním peněz těm zemím, které chtějí problém dětské práce řešit. Půjčky se většinou realizují prostřednictvím Mezinárodní asociace pro rozvoj. Už byly dokončeny studie dětské práce v Brazílii, Beninu a Etiopii, takže tyto země dostanou půjčky, aby se s problémem vypořádaly. Další státy, kde budou studie v nejbližší době dokončeny a dostanou půjčky, jsou Ghana, Nepál, Thajsko a Jemen.

Spolupráce s ostatními multilaterálními organizacemi spočívá ve sdílení informací a vytvoření světového partnerství s mezinárodními organizacemi. Klíčovými partnery WB jsou

na tomto poli ILO a UNICEF. S těmito dvěma organizacemi se v roce 2000 podílel na výzkumném programu nazvaném Porozumění dětské práci a její dopady (UCW), který byl zaměřen na sběr dat, dopady práce na děti a porozumění problému na lokální a globální úrovni.

4.4 Anti-slavery international

Organizace byla založená v roce 1839 a je to nejstarší organizace zabývající se lidskými právy. Pracuje na lokální, národní a mezinárodní úrovni a snaží se eliminovat otroctví těmito způsoby: apeluje na vlády zemí, kde otroctví existuje, aby učinily opatření směřující k ukončení otroctví, chce po vládách a mezivládních organizacích, aby se problémem víc zabývaly, podporuje výzkum týkající se otroctví, spolupracuje s místními organizacemi a tím zvyšuje povědomí lidí o otroctví a vede kampaně na ukončení otroctví.

Organizace Anti-slavery International se také zabývá problémem dětské práce, ale výzkumy a pomoc neprovádí sama, nýbrž spolupracuje s jinými organizacemi, které se zabývají dětskou prací. Proti dětské práci bojuje od roku 1970, a to hlavně pomocí výzkumů a apelováním na vytváření a dodržování odpovídajících zákonů.

Anti-slavery se nyní věnuje třem úkolům v boji s dětskou prací. První úkol je podporovat přijetí ILO Konvence 182 proti nejhorším formám dětské práce. V rámci druhého úkolu se Anti-slavery zabývá domácí prací dětí – vydává věstníky o situaci dětských domácích pracovníků. Posledním úkolem je boj proti dětské práci v oblastech západní Afriky.

4.5 Mezinárodní konfederace svobodných odborů (ICFTU)

Mezinárodní konfederace svobodných odborů byla založena roku 1949 a má 236 přidružených organizací ve 154 zemích. Počet členů se pohybuje kolem 155 miliónů a z toho 40 % představují ženy. ICFTU spolupracuje s Mezinárodní organizací práce, Světovou obchodní organizací, Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou. Je také poradním orgánem Ekonomické a sociální rady OSN. Organizace má své kanceláře v Ženevě, New Yorku a Washingtonu.

ICFTU organizuje a řídí kampaně na podporu respektování a obranu odborů a práv zaměstnanců, odstranění nucené a dětské práce, stejných práv pro pracující ženy a vzdělávacích programů pro odboráře.

ICFTU se chystá spustit celosvětovou kampaň na odstranění dětské práce. Její aktivity zahrnují lobování u jednotlivých vlád, aby přijaly ILO Konvenci 182, zaměřuje se na sektory, kde děti pracují, vyvíjí tlak na vlády zemí, aby posílily vzdělávání, zvyšuje povědomí zaměstnavatelů o problému dětské práce a spolupracuje s ostatními organizacemi zabývajícími se dětskou prací.

Vybráno z:

UNICEF [online]. URL: http://www.unicef.org/protection/index_action.html. [cit. 2006-03-08]

About the ILO [online]. URL: <http://www.ilo.org/public/english/about/index.htm>. [cit. 2006-03-09]

IPEC action against child labour [online]. URL:

http://www.ilo.org/iloroot/docstore/ippec/prod/eng/200602_implementationreport_en.pdf.

Únor 2006. ISBN 92-2-118382-2. [cit. 2006-03-09]

The world bank: About us. [online]. URL:

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,pagePK:50004410~piPK:36602~theSitePK:29708,00.html>. [cit. 2006-03-11]

World Bank Global Child Labor Program [online]. URL:

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALPROTECTION/EXTCL/0,,contentMDK:20254161~menuPK:390559~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:390553,00.html>. [cit. 2006-03-15]

About Anti-Slavery International [online]. URL:

<http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/about.htm>. [cit. 2006-03-15]

Child Labour Campaign Activities – Get involved to stop child labour [online]. URL:

<http://www.icftu.org/displaydocument.asp?DocType=Background&Index=991212551&Language=EN>. [cit. 2006-03-15]

5. Sektory dětské práce

5.1 Tabákový průmysl

Velice výnosný tabákový průmysl zaměstnává více než sto miliónů lidí a z toho devadesát miliónů v rozvojových zemích. Velký počet těchto pracujících tvoří děti, které jsou nuceny pracovat v tvrdých podmínkách. WHO vede kampaň proti kouření, ale pokud by došlo k poklesu počtu kuřáků, znamenalo by to ztrátu práce chudých lidí v rozvojových zemích a tím i prohloubení jejich chudoby.

Práce na tabákových plantážích je jedna z nejhorších: lidem, kteří na tabákových plantážích pracují, zabere více času a také potřebuje více lidí. Proto rodiny obdělávající pole musí na práci přizvat i své děti.

Mezinárodní asociace tabákových pěstitelů (ITGA) a Unie pracovníků v potravinářství, zemědělství, hotelnictví, restaurací, zásobování a tabákovém průmyslu (IUF) uznává potřebu zastavit používání dětí v pěstování tabáku a zajistit pro ně lepší podmínky ve všech oblastech jejich života.

5.1.1 Děti pracující na tabákových plantážích v Keni

V Keni tvoří 50 % populace děti do patnácti let. Protože tam tedy není dostatečný počet pracovních sil, je nutné, aby pracovaly i děti. Ale jsou i další důvody, proč děti pracují – velká chudoba, nízké platy rodičů, atd. Už od doby kolonialismu byly děti nuceny, aby pracovaly na tabákových plantážích. Odhaduje se, že v Centrální provincii tvoří 60 % všech dělníků na tabákových plantážích děti.

5.1.2 Děti pracující v tabákovém průmyslu v Malawi

V Malawi děti tvoří 47 % populace, a tak tam ekonomika čelí stejnému problému jako v Keni. I když v Malawi existují zákony o zákazu dětské práce a je také signatářem ILO Konvence 182, pracuje v Malawi 75 % dětí.

Děti v Malawi pracují na malých i velkých farmách, dělají domácí práce, pracují v drobném průmyslu, ale nejvíce jich pracuje právě na tabákových plantážích. Děti na tabákových plantážích nejsou najímány přímo. Vlastník plantáže si obvykle najme rodinu (dospělé lidi) a řekne jim, kolik práce za určitou dobu musí vykonat. Tato norma se ale

většinou nedá zvládnout bez pomoci dětí z rodiny. Není výjimkou, že na plantážích pracují i děti pod deset let.

5.1.3 Děti pracující v tabákovém průmyslu v Tanzánii

V Tanzánii žije asi deset miliónů dětí, což je 33 % obyvatel. Procento dětské populace je tedy menší než v Keni a Malawi, ale i tady musí děti pracovat, aby vylepšily rodinný rozpočet. Nejvíce tanzánských dětí pracuje v zemědělství, a to na tabákových plantážích. Studie ukázaly, že vlastníci plantáží si nejvíce najímají chlapce. Děti na tabákových plantážích jsou najímány na tyto práce: čištění tabáku, konstrukce sušiček na tabák, příprava tabákových školek, setba tabáku, zalévání tabáku, přesazování a pletí tabáku, trhání tabákových listů, věšení tabáku do sušiček, vázání tabáku do svazků, prodej tabáku a pálení tabákových stonků. Pozitivum je, že děti na tabákových plantážích dostávají plat mezi 60 000 a 100 000 Tanzánských šilinků za sezónu, zatímco děti zaměstnané v neformálním sektoru vydělávají 4 000 až 6 000 Tanzánských šilinků za měsíc.

5.2 Domácí práce

Práce v domácnostech je jedna z nejběžnějších forem dětské práce. Děti nejčastěji pracují jako sluhové, chůvy, zahradníci a „holky pro všechno“. Nikdo však přesně neví, kolik dětí je takto zaměstnáno, ale předpokládá se, že je to několik miliónů po celém světě. Je to z důvodu, že každé dítě pracuje jinde a tak je těžké dělat jakýkoli výzkum. Navíc se předpokládá, že tento typ práce má vzrůstající tendenci. Práce dětí v domácnostech je nejčastější v oblastech, kde vždy jeden kmen sloužil druhému.

Většina dětí pracujících v domácnostech jsou dívky. Obvykle začínají pracovat ve věku okolo desíti let, ale není výjimkou, že začínají pracovat už v pěti letech. Zaměstnavatel si děti najme ze dvou důvodů: za prvé jsou levnější než dospělí sluhové a za druhé jsou tvárné a tak si je může snáze „předělat k obrazu svému“. Do jiných domácností své děti většinou posílají matky samoživitelky, které nemají dost peněz, aby dítě uživily a navíc ony v tom vidí jistou výhodu – naučí se dovednosti nutné pro život v manželství. Také je běžné, že do městských domácností chodí pracovat děti z venkovských oblastí.

5.2.1 Domácí práce jako součást výchovy

Názor, že práce v dětství je dobrý trénink do budoucího života, má velmi dlouhou historii. Většinou jsou to právě dívky, které jejich rodiče posílali pracovat do jiných

domácností, aby se naučily ji vést. Také chudší rodiče posílají své děti do domácností svých bohatších příbuzných, aby jim zajistili lepší start do života. Velmi chudé rodiny posílají děti do jiných domácností, aby jim zajistily střechu nad hlavou a stravu. Oni také věří, že se v bohaté domácnosti dobře vdají či ožení.

Rodiče věří, že se jejich děti budou mít v jiné, bohatší domácnosti lépe, ale to není zájmem zaměstnavatele. Jeho zájmem je pouze dobře vedená domácnost. Děti nemají možnost chodit do škol a jejich ubytování a stravování je více než skromné. Často jsou také přetíženy prací, zanedbávané, týrané a sexuálně zneužívané.

5.2.2 Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem

Podmínky, za jakých jsou děti zaměstnávány jsou důležité. Ukazují na možný stupeň zneužívání, útlatku nebo otroctví. Smlouvy o zaměstnání jsou v případech zaměstnávání dětí velmi řídké a v případě domácí práce neexistují vůbec. Neexistence smluv nutně neznamená, že zaměstnavatel se svými dětskými pracovníky bude špatně zacházet, ale riziko je velké. Děti jsou tedy odkázány na dobrou vůli zaměstnavatelů a na jejich sliby, že za vykonanou práci dostanou zapláceno.

Běžnou praxí je, že děti nedostávají slíbenou výši mzdy. Mzda může být posílána také rodičům zaměstnaných dětí nebo je rodičům posílána přes prostředníka. Prostředník si většinou vezme určitou část ze mzdy, takže pak rodině připadne jen malá částka. Není výjimkou, že děti pod nějakou záminkou plat nedostanou vůbec – například zaměstnavatel řekne, že se dítě špatně chová, něco rozbilo.

5.2.3 Pracovní podmínky

Děti, které pracují v domácnostech, v nich většinou i bydlí. To je důvodem, že děti pracují 24 hodin denně, sedm dní v týdnu a musejí být připravené přijít vykonat práci na zavolání v kteroukoli denní či noční dobu.

Pro děti neexistuje žádný volný čas. Pokud dítě během svých povinností usne, může za to být penalizováno. Ani žádné prázdniny neexistují, pouze pokud to zaměstnavatel dovolí, může se jednou za rok jet na den či dva podívat domů.

Práce v domácnostech může být pro děti i riskantní, neboť pracují bez dozoru s ostrými noži, vařící vodou, atd. Také musejí používat různé chemikálie na čištění a tahat těžké věci. Hlídní malé děti, což představuje riziko, protože se jim může něco stát. I pokud nedělají náročnou práci, existuje tu riziko zranění kvůli únavě, jíž musí čelit v důsledku nekonečného pracovního maratonu.

Děti musejí snášet i časté bití a nadávky za „pomalou“ a „nedokonalou“ práci. Není výjimkou ani sexuální obtěžování a pravidelné znásilňování jak mužskými členy domácnosti, tak i návštěvníky.

Dítě má zakázáno se stýkat s ostatními dětmi ze sousedství, nesmí s rodinou zaměstnavatele jít ve stejné místnosti ani se nesmí moc kamarádit se zaměstnavatelovými dětmi. Pokud zrovna dítě nemusí pracovat, je ve svém pokoji, který se často nachází mimo dům. Samotou trpí dětská psychika a může se stát, že se v dospělosti stane asociální.

Dítě v zaměstnavatelově domě také často žije jako ve vězení, protože zaměstnavatel není ochoten ho pouštět ven. Zdůvodňuje to tím, že by nestíhalo svou práci a venku by si získalo špatné návyky. Jedinou možností jak se dostat ven je, když jde nakupovat.

5.2.4 Socioekonomické pozadí domácí práce

Dětští domácí pracující obvykle pocházejí z chudých, často velkých venkovských rodin. Ale zda se dítě bude muset zařadit do pracovního procesu, určuje také region, kde žije, náboženství nebo etnická skupina, ke které náleží. Nejvíce dětí, které pracují v domácnostech, se rekrutuje z nomádsky žijících etnických skupin. Úpadek v tradičních rodinných strukturách kvůli válkám nebo epidemiím způsobuje, že narůstá počet dětí, které od rodin musely odejít pracovat do jiných domácností. Nejvíce jsou takto postiženy děti ovdovělých nebo opuštěných matek.

5.2.5 Dopad práce na psychický, intelektuální a psychosociální rozvoj dítěte

Děti často žijí daleko od svých rodin. Dítě má sice jednou ročně možnost se podívat domů, obvykle na to kvůli velkému pracovnímu nasazení nemá sílu. Jediný kontakt s rodinou dítěti zprostředkovává prostředník, který dítěti dohodl zaměstnání.

Dlouhá pracovní doba, špatná strava, přepracovanost a rizika plynoucí ze špatných pracovních podmínek zapříčiňují špatný zdravotní stav dítěte. Dítě není očkováno a pokud onemocní, zaměstnavatel většinou nezavolá lékaře. Při poranění je první pomoc letmá a dítě nemá čas na zotavenou a musí hned po ošetření začít pracovat.

Izolace a diskriminace mají špatný vliv na sebeúctu dítěte, schopnost se socializovat a navazovat kontakt s ostatními lidmi. Zaměstnavatel na sebe nebere rodičovskou úlohu, s výjimkou trestání, a tak dítě postrádá rodičovské vedení a povzbuzování, které by ho rozvíjelo. Také nemožnost odpočinku a her s vrstevníky brzdí rozvoj dítěte. Pokud dítě často střídá zaměstnavatele, má to na něj také špatný vliv. Musí se přizpůsobovat zvykům zaměstnavatele a měnit tak svou osobní identitu. Chlapci, kteří pracují v domácnostech, trpí izolací častěji než dívky, protože většinou pracují venku a nepřijdou tak téměř s nikým do styku

Děti také nemají možnost navštěvovat školu. To způsobuje další izolaci, protože neumějí číst a psát a tak si ani nemohou dopisovat se svou rodinou. Pokud zaměstnavatel dítěti dovolí chodit do školy, jeho docházka nemá dlouhého trvání. Dítě kvůli svým povinnostem je velmi unavené a nemá čas na domácí úkoly a tak pokus o vzdělávání se brzy skončí. Někteří zaměstnavatelé také děti neposílají do školy, protože se bojí, že by pak byly méně závislé a bez problémů by jeho dům opustily.

5.3 Dětská práce v zemědělství

Nejvíce dětí, které jsou nuceny pracovat, pracuje v zemědělství. Činí to celkem 70 %. Pokud se budeme držet toho, že na světě pracuje 250 miliónů dětí, v zemědělství jich tedy pracuje 170 miliónů. Děti v zemědělství pracují mnoho hodin denně ve velkém horku a musí tahat těžký náklad. Často pracují i s pesticidy a neumí s nimi odborně zacházet. To pak vede ke zdravotním problémům. Zrovna tak dochází k častým zraněním používáním nožů a dalšího zemědělského náčiní.

5.3.1 Pracovní doba

Pracovní doba na plantážích a polích bývá velmi dlouhá a nezřídka přesahuje dvanáct hodin. Někde dokonce děti pracují i sedmáct hodin. Děti také většinou nemají dny volna a pracují 365 dní v roce. Například vláda Ekvádoru tvrdí, že děti pracující na banánových plantážích pracují maximálně pět hodin denně, ale podle organizace Human Rights Watch pracují více než osm hodin denně.

5.3.2 Používání pesticidů

Děti musí při své práci používat pesticidy anebo pracují na polích v době, kdy letadla pole sprayují. To u nich vyvolává zdravotní problémy, např. bolesti hlavy, horečku, závratě, pocity na zvracení, průjem a virážku. V některých případech práce s pesticidy vede i k smrti. Pokud jsou děti vystaveny působení pesticidů delší dobu, může se projevit rakovina, poškození mozku nebo neplodnost. Samozřejmě, že zdravotní problémy z neodborného používání pesticidů nemají jen děti, ale i dospělí. Děti často nevědí, že pesticidy jsou pro jejich zdraví škodlivé a nevědí, že je nutné se při jejich používání chránit. Když členové organizace Human Rights Watch dávali dětem pracujícím na bavlníkových plantážích v Egyptě otázku, co jsou to pesticidy, děti odpověděly, že je to medicína pro rostliny...

5.3.3 Pracovní úrazy

Děti pracující na polích riskují zranění více než dospělí. Děti jsou menší, slabší a méně zručné, ale musejí pracovat stejně tvrdě jako dospělí. Proto jim více než dospělým hrozí, že se poraní ostrými pracovními nástroji. Také musejí tahat těžké náklady, a to jim může způsobit natažení svalů, kýlu a další zranění. Nebezpečná pro ně je i těžká zemědělská technika, může se stát, že děti spadnou např. pod traktor.

5.3.4 Voda, sanitační zařízení a horko

Dětská práce se většinou vyskytuje v tropickém či subtropickém pásu a tak děti musí pracovat ve velkém slunečním žáru, což vede ke zdravotním obtížím – mohou dostat úpal či úžeh. Děti také nemají možnost pít tolik vody, kolik by v takových přírodních podmínkách měly, a tak trpí také dehydratací. Voda na polích je navíc nekvalitní a zamořená pesticidy, což způsobuje další zdravotní problémy nejen dětem. Na polích většinou nejsou dělníkům k dispozici toalety, a tak jsou mezi dělníky rozšířeni parazité způsobující nejrůznější nemoci. Navíc pro většinu dívek je potupující močit na veřejnosti, tak mnoho nepijí, aby tomu zabránily a tím si mohou způsobit infekci močových cest nebo ledvinovou koliku.

5.3.5 Sexuální obtěžování a špatné zacházení

Za časů otroků, jenž pracovali na bavlníkových plantážích na jihovýchodě USA i jinde, bylo běžné, že každá plantáž měla svého dozorce, který dohlíží na to, zda otroci pracují dostatečně rychle. Pokud se mu zdálo že ne, mohl je klidně práskat bičem. Nyní máme jedenadvacáté století a tyto praktiky nevymizely. Stále jsou běžné bičování a nadávky za

sebemensi prohřešky. Děvčata jsou na tom ještě hůře, protože kromě bití a nadávek musejí snášet ještě sexuální obtěžování nejen od dozorců, ale také od mužských dělníků. Znásilňování není výjimkou.

5.3.6 Dopad na vzdělávání

Práce na polích je v tropech a subtropích prakticky nekonečná, což dětem znemožňuje školní docházku. Pouze práce na bavlníkových plantážích je sezónní, takže by děti měly teoreticky možnost do školy docházet, kdyby ovšem po skončení práce na bavlníkových plantážích nemusely pracovat jinde. Někde děti pracují méně hodin a také by mohly navštěvovat školu, ale jsou tak utahané, že na to nemají ani pomyslení.

5.3.7 Platy

Práce v zemědělství je všeobecně na celém světě špatně placená a ani rozvojové země nejsou výjimkou. Lidé v rozvojových zemích pracující v zemědělství si vydělávají nejméně a o dětech to platí dvojnásob, protože dostávají ještě menší plat, nežídka vůbec žádný. Například egyptské dítě, které pracuje na poli si vydělá třeba jen 60 centů za den. V Indii je zase běžné, že jsou děti rodiči prodány na několik let a tyto děti pak na polích pracují zadarmo. Latinskoamerické děti pracující v zemědělství si vydělávají více než jejich africké protějšky, ale to je dáno tím, že život v Latinské Americe je dražší než v Africe.

Vybráno z:

ECLT Foundation [online]. URL: http://www.eclt.org/activities/project_info.html. [cit. 2006-03-19]

Children at the tobacco estates [online]. URL: <http://www.eclt.org/about/tobacco.html>. [cit. 2006-03-19]

Eldring, Nakanyane, Tshoedi. Child Labour in the Tobacco Growing Sector in Africa. Institute for Applied Social Science, 2000. ISSN 0804-5135

Behind closed doors:child domestic labour [online]. URL:

http://www.ilo.org/public/english/standards/ipecc/themes/domestic/download/cdl_0604_en.pdf [cit. 2006-03-20]

Black, Maggie. Child domestic workers: A handbook for reaserch and action. Anti-Slavery International. ISBN 0 900918 41 1

Black, Maggie. A handbook on advocacy child domestic workers:Finding a voice. Anti-Slavery International. 2002. ISBN 0 900918 51 9

IPEC: Facts on child labour in agriculture [online]. URL:
http://www.ilo.org/public/english/standards/ipecc/publ/download/factsheets/fs_agriculture_0303.pdf. [cit. 2006-03-22]

Human Right news: Backgrounder: Child Labour in Agriculture [online]. URL:
<http://hrw.org/backgrounder/crp/back0610.htm>. [cit. 2006-03-29]

Child Labor In Commercial Agriculture [online]. URL:
<http://www.dol.gov/ILAB/media/reports/iclp/sweat2/commercial.htm>. [cit. 2006-03-29]

6. Země typické využíváním dětské práce

6. 1 Afrika

Afrika sice nemá prvenství v absolutním ani procentuálním počtu pracujících dětí, ale pokud jde o čísla v rámci kontinentu, pracuje 41 % (cca 80 miliónů) všech afrických dětí ve všech odvětvích a jen v zemědělství pracuje 30 % afrických dětí. Nejvíce jich pracuje ve východní Africe, následuje západní Afrika a střední Afrika. V Asii a Latinské Americe se od konce druhé světové války počet pracujících dětí snižuje, ale v Africe je tomu právě naopak. Důvodem jsou ekonomický úpadek, hladomory, nemoci, války a konflikty, špatné vlády a nárůst HIV/AIDS. Co se týká HIV/AIDS, 15 % dětí z tohoto důvodu ztratilo jednoho nebo oba rodiče, a pokud se nenajdou příbuzní, kteří se dokáží o sirotky postarat, nezbyvá dětem nic jiného než jít pracovat, aby uživily sebe a své mladší sourozence. ILO jako další důvody uvádí také demografickou explozi, chudobu, zhoršení životního standartu a nedostačující vzdělávací systém.

Téměř pro všechny africké státy je typické, že dětská práce je více rozšířena ve venkovských oblastech než v městských (toto platí i pro Asii a Latinskou Ameriku). Hodně dětí také chodí jak do školy, tak ještě pracuje. To se týká hlavně chlapců (děvčata většinou pouze pracují) a je to typické hlavně pro práci na menších rodinných farmách. Školní zařízení se proto svým rozvrhem přizpůsobují zemědělským pracím, které se v danou dobu vykonávají. Kombinace práce a školní docházky má negativní dopad na vzdělávání, protože děti většinou nemají čas dělat domácí úkoly, a proto jsou jejich znalosti nižší než u dětí, které nemusejí pracovat.

Mnoho afrických dětí vyhání ze škol nutnost placení školného nebo nošení uniforem. Rodiny na placení školného a koupení uniformy nemají peníze, takže místo školní docházky jdou do práce. Mnoho států sice školné na základních školách zrušilo, ale výdaje za nákup uniformy jsou pro mnohé rodiny stále velkou překážkou.

6. 1. 1 Ghana

Ghanské děti pracují hlavně na rodinných farmách a v rodinných podnicích. Na farmách pracuje 41 % všech chlapců a 44 % všech dívek. V rodinných podnicích už pracuje mnohem méně dětí – 2,5 % chlapců a 3,6 % dívek. Méně než 1 % všech dětí pak pracuje pro někoho jiného, než je rodina. V těchto sektorech pracují děti od sedmi do čtrnácti let a jejich

pracovní doba činí 16 hodin týdně a je to pro ně spíše práce na půl úvazku. 79 % těchto chlapců a 72 % dívek zároveň navštěvovalo i školu. Ve srovnání s Côte d'Ivoire je počet dětí, které souběžně pracují a navštěvují školu, mnohem vyšší. Je zajímavé, že častěji pracují děti bohatších zemědělců, než děti chudších. V Ghaně jsou i patrné rozdíly v dětské práci napříč různými náboženstvími. Nejméně hodin pracuje dívka z křesťanské rodiny, následuje dívka z animistické rodiny a nejvíce pracuje dívka z muslimské rodiny. Jsou patrné i rozdíly mezi dětmi pocházející z různě vzdělaných vrstev. Jestliže je otec vzdělaný, spíše pošle svou dceru do školy, naproti tomu méně vzdělaný otec svou dceru pošle spíše pracovat.

6. 1. 2 Etiopie

V Etiopii je dětská práce velmi rozšířená. Pro více než polovinu všech dětí ve věku od čtyř do patnácti let je práce jejich hlavní aktivitou. Dívky jsou více nuceny pracovat než chlapci, pracují více hodin denně a začínají pracovat v dřívějším věku než chlapci. Jedna třetina všech dětí pracuje v domácnostech a 3 % dětí za prací migrují. Hlavními povinnostmi dětí pracujících v domácnostech jsou nošení vody, hlídání mladších sourozenců, nošení dříví a podílení se na rodinném obchodu. V Etiopii není běžné, že by děti souběžně navštěvovaly školu a pracovaly, pouze 15 % dětí dělá obojí. Když dítě chodí do školy, pak ve školní den pracuje cca tři hodiny a ve dnech volna deset hodin. 73 % všech dětí také minimálně 25 dní v měsíci pasou stáda dobytka. Hlavní pracovní aktivitou pro chlapce ve věku od dvanácti do patnácti let bývá práce na polích. Naproti tomu stejně staré dívky většinou vaří, uklízí, nosí dřevo a vodu. Prodávání domácích výrobků je spíše doménou starších chlapců, na této práci se podílí jeden chlapec z pěti. Pracující děti jsou oproti studujícím dětem častěji nemocné nebo bývají častěji zraněné kvůli plnění svých pracovních povinností. Toto je ale také dáno tím, že studující děti pocházejí z bohatších rodin, a proto jsou lépe živené, mohou si dovolit lékařskou péči, atd. oproti dětem z chudších rodin.

6. 2 Asie

61 % všech pracujících dětí pochází z Asie. V rámci kontinentu pracuje 17 % všech asijských dětí. Některé zdroje uvádí, že jejich počet je 127,3 miliónů (ILO 2002), ale pokud bychom vzali v úvahu, že jenom v Indii podle Human Rights Watch pracuje 115 miliónů dětí, pak by nám asi vyšel počet pracujících dětí v Asii ještě vyšší. Dětská práce je nejrozšířenější v jižní a jihovýchodní Asii a pouze malá část pracujících dětí pochází ze střední Asie. V Pákistánu pracuje 19 miliónů dětí, v Bangladéši 6,1 miliónů, 4 milióny ve Vietnamu a

2 milióny (podle UNICEF 5 miliónů) v Nepálu (OECD 2003). Pákistánská vláda však uvádí, že tam pracuje 3,3 miliónů dětí.

Také v Asii, stejně jako v Africe a Latinské Americe, pracuje nejvíce dětí v zemědělství, přesněji řečeno na rodinných zemědělských farmách. Pouze 5 – 7 % vyrábí zboží, které je určené pro export (CUTS 2003). Z těchto 5 – 7 % nejvíce dětí pracuje v továrnách na výrobu textilu. I další aspekty dětské práce jsou podobné jako v Africe a Latinské Americe – i v Asii je dětská práce rozšířenější ve venkovských oblastech a také část dětí kombinuje práci se školní docházkou.

6. 2. 1 Bangladéš

V Bangladéši pracuje 6,3 miliónů dětí. Nejvíce z nich pracují jako sluhové, v textilních továrnách, pouliční obchodníci, dopravní obsluhovači, opraváři, poslíčci, dělníci na čajových plantážích nebo jinde v zemědělství a stejně jako v Indii také vyrábějí cigarety beedi. Část dětí vykonává také těžkou práci v hornictví a námořních docích. Celkem asi 40 průmyslových a zemědělských odvětví využívá děti. Celkem 300 koželužských továren v hlavním městě Dhaka zaměstnává děti (A. J. Weeramunda, University of Colombo), které pracují v podmínkách ohrožující jejich zdraví, protože musí používat žíravé chemikálie, když zpracovávají kůže. Určitá část dětí se také živí dětskou prostitucí a natáčením pornografických filmů. Podle UNICEF v roce 1994 bylo z Bangladéše uneseno 4 800 dívek do Pákistánu, kde byly zneužívány k dětské prostituci.

Ale naprostá většina dětí je využívána jako domácí sluhové. Většinou se využívají dívky i chlapci ve věku jedenáct až třináct let, ale občas i pětileté. Jejich plat se pohybuje okolo 2,5 USD měsíčně, ale v mnoha případech nedostávají vůbec žádný. Malí sluhové musí často čelit různému týrání. Zaměstnavatel je uráží, bije, bičuje, pálí horkými předměty a také znásilňuje.

Hlavním důvodem, proč bangladéšské děti pracují, je chudoba. Děti nemohou navštěvovat školu a práce je pro ně alternativou. Školu nenavštěvuje 38 % všech dětí, z toho 74 % dívek. Bangladéšský ministr práce se chtěl s problémem dětské práce vypořádat do roku 2005, ale místo toho je na rozdíl od dalších asijských zemí na vzestupu. Od roku 1989 se počet pracujících dětí zvýšil ze 6,1 miliónů o 200 tisíc.

6. 2. 2 Pákistán

V Pákistánu žije 92 miliónů dětí a 19 miliónů z nich pracuje, ačkoli to pákistánská ústava a zákony o zaměstnání zakazují. Hlavní příčinou tohoto stavu je chudoba a nedosažitelnost vzdělání. V mnoha rodinách je dítě (většinou nejstarší syn) jediný, kdo pracuje a tak na něm závisí přežití celé rodiny. Nejčastější místa, kde děti pracují, jsou zemědělství, pouliční prodej, nejrůznější opravny, hotely, čajovny a domy bohatých občanů. ILO uvádí, že v Pešáváru pracuje jen v autoopravnách, továrnách na výrobu nábytku, bot, koberců a cihel 37 000 dětí. Průměrný plat těchto dětí činí 4 USD měsíčně. V posledních letech také narůstá počet dětí, které se živí pašováním drog z Afghánistánu.

6. 2. 3 Vietnam

Přesný počet pracujících dětí ve Vietnamu není znám. OECD uvádí 4 milióny a UNICEF 5 miliónů. Každopádně počet pracujících dětí postupně klesá a naopak vzrůstá počet dětí které navštěvují školu. Tento trend je nejvíce patrný v městských oblastech a týká se hlavně chlapců. Nejvíce vietnamských dětí pracuje v domácnostech a v malých dílnách ve venkovských oblastech. Děti za práci většinou nedostávají plat, ten dostávají jejich rodiče v naturáliích. Pouze malá část dětí pracuje v průmyslu a patrně ještě menší část vyrábí zboží určené na export, ale přesný počet dětí pracujících v exportním průmyslu není znám.

6. 3 Latinská Amerika

V Latinské Americe pracuje 6 % všech pracujících dětí na světě. Přesný počet je 17,4 miliónů, z toho 7 miliónů pracujících dětí pochází z Brazílie, 1 milión z Mexika a z osmi miliónů ekvádorských dětí jich pracuje 315 000. V celé oblasti má dětská práce klesající tendenci, ale v Belize, Guyaně, Jamajce a Surinamu má vzrůstající tendenci. I v Latinské Americe je nejvíce dětí zaměstnaných v zemědělství, např. v El Salvadoru je to 67 % všech pracujících dětí a v Guatemale 65 %. Další velká část dětí pracuje v domácnostech. Tyto děti buď pracují v domech bohatších lidí nebo ve vlastních domovech, kde se hlavně starají o mladší sourozence nebo obhospodařují celou domácnost, protože jejich matky chodí do práce. V Peru a v Bolívii celkem 64 000 dětí pracuje v hornictví a některé z nich jsou dokonce mladší než pět let. V jižní a střední Americe jsou na práci ponejvíce najímány děti původního indiánského obyvatelstva. Výjimku tvoří Brazílie a některé karibské státy, kde pracují malí černoši a mulati.

6. 3. 1 Mexiko

V roce 1998 pracovalo v Mexiku 1,7 miliónů dětí (National Education Council) a do roku 2000 jejich počet klesl na 1 milión (Global March). Většina dětí je zaměstnána v zemědělství ve státech na severu země. 42 % dětí zaměstnaných v zemědělství trpí podvýživou a 40 % je negramotných. Asi 150 000 dětí, 70 % chlapců a 30 % dívek, pracuje v továrnách, pouličním prodeji a posluze v největších městech. Jenom v hlavním městě Mexico City jich pracuje 11 000. Mnoho dětí je také unášeno rodičům nebo je rodiče prodali pedofilním gangům a jsou nuceny k prostituci a natáčení pedofilních pornofilmů. Za tímto účelem jsou také do Mexika unášeny děti z jiných latinskoamerických států. Takto je v Mexiku zneužíváno cca 5 000 dětí, z 90 % dívek a každý měsíc je unášeno 100 dalších dětí za účelem dětské prostituce.

Vybráno z:

Bhalotra, Sonia. Child Labour in Africa [online]. URL:

<http://www.oecd.org/dataoecd/28/21/2955692.pdf>. [cit. 2006-04-18]

Cockburn, John. Child Labour Versus Education: Poverty Constraints or Income

Opportunities? [online]. URL: <http://www.crefa.ecn.ulaval.ca/cahier/0116.pdf>. [cit. 2006-04-18]

Gains and Challenges in the Work on Child Labour in the Region [online]. URL:

http://www.cwa.tnet.co.th/Issues/ChildLabourAsia/gains_challenges.html. [2006-04-19]

Coenjaerts, Claudia. Eliminating the worst forms of child labour in Asia [online]. URL:

<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/download/yr2000/child/worst.pdf>. [cit. 2006-04-19]

Child Labour in Asia [online]. URL:

<http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=child>. [cit. 2006-04-19]

Subregional informational system on child labour: Bangladesh [online]. URL:

<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/>. [cit. 2006-04-21]

Pakistan: Child labour still widespread in NWFP [online]. URL:

http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=43644&SelectRegion=Central_Asia&SelectCountry=PAKISTAN. [cit. 2006-04-21]

Subregional informational system on child labour: Pakistan [online]. URL:

<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/pakistan/>. [cit. 2006-04-21]

Edmonds, Erich V. Household Composition and the Response of Child Labor Supply to Product Market Integration: Evidence from Vietnam [online]. URL:

http://wdsbeta.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2004/04/15/000009486_20040415110556/Rendered/INDEX/wps3235Vietnam.txt. [cit. 2006-04-21]

Child Labour in Latin America [online]. URL:

<http://www.cafod.org.uk/var/storage/original/application/phpPvO5ge.pdf>. [cit. 2006-04-21]

Child Labour in Latin America [online]. URL:

<http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=child>. [cit. 2006-04-21]

Mexico: Total child labour [online]. URL:

<http://www.globalmarch.org/resourcecentre/world/mexico.pdf>. [cit. 2006-04-21]

7. Dětská práce v Indii

7.1 Úvod

Indie je s více než miliardou obyvatel druhou nejlidnatější zemí světa a je zároveň největší demokracií a státem, který má nejpočetnější střední třídu. Neřadíme ji mezi bohaté, ale ani mezi nejhudší země světa, přestože pod hranicí chudoby tam žije 25 % obyvatel. Počet praceschopného obyvatelstva se pohybuje okolo 496 miliónů. A podle nejrůznějších údajů v Indii pracuje 15–115 miliónů dětí (15 miliónů udává indická vláda, 115 miliónů Human Rights Watch). Ať už je přesné číslo jakékoliv, jedná se o nejvíce dětí v rámci jednoho státu, které jsou nuceny pracovat. V Indii stále existuje kastovní systém a většina dětských pracovníků se rekrutuje z nejspodnější kasty, tzv. Nedotknutelných.

7.2 Jednotlivé sektory, kde indické děti nejvíce pracují

V následujících kapitolách se budu zabývat sektory, ve kterých se nejvíce využívá dětská práce – výroba cigaret, stříbrnictví, výroba umělých drahokamů, kožedělný průmysl, zemědělství, výroba koberců a hedvábnictví. Na konci celé kapitoly uvedu několik konkrétních příběhů pracujících indických dětí.

7.2.1 Výroba cigaret

Děti pracují na výrobě typických indických cigaret zvaných beedi. Tyto cigarety jsou určeny pouze pro domácí trh a jsou také vyráběny podomácku. Jsou levnější než cigarety vyráběné v továrnách a tím pádem se více prodávají. Ročně se jich vyrobí téměř 500 miliard za 40 miliard rupií (1,2 miliardy USD).

V tomto sektoru pracuje asi 330 tisíc dětí, a to hlavně ve státech Tamilnádu, Madhjapradéš, Maháráštra, Západní Bengálsko, Ándhrapradéš, Karnátaka, Kérala a Uttarpradéš. Pracovní den trvá deset až čtrnáct hodin denně, šest a půl dní v týdnu. Děti denně vyrobí 1 500 až 2 000 cigaret, za což si každé vydělá cca dvě rupie denně.

Na výrobě cigaret obvykle pracuje celá rodina. Dítě se k této práci většinou dostane tak, že rodiče nemají peníze na živobytí a musejí si je vypůjčit. Peníze jim půjčí majitel výroby cigaret s tím, že na oplátku jejich syn či dcera bude pro něj pracovat. Po nějaké době mohou rodiče dítě z nucené práce vykoupit, ale to se obvykle stane až v době jejich dospělosti. Ale také se stává, že se z práce nevykoupí nikdy. Druhý případ, kdy je dítě nucené

pracovat na výrobě cigaret, je ten, že rodina potřebuje další příjem, neboť jejich výděly jsou nízké.

Výroba cigaret na které se podílejí děti je považována za jednu z pětadvaceti hazardních prací. Děti trpí chronickou bolestí zad od toho, jak sedí při práci v předklonu mnoho hodin denně. Při dlouhodobé práci to může zanechat i trvalé následky v podobě deformací těla nebo vadném růstu. Ale nejhorším zdravotním problémem těchto dětí jsou plicní onemocnění způsobené tím, jak musí dýchat prach z tabáku. Po určité době práce se u nich objevuje astma, tuberkulóza nebo dokonce rakovina plic. Pokud děti začaly pracovat v brzkém věku, může se stát, že v pětadvaceti zemřou na TBC. 6 % dětí, jejichž rodiče také pracují v tabákovém průmyslu, vypovědělo, že rodiče zemřeli na TBC.

7.2.2 Stříbrnictví

Problém dětské práce v tomto sektoru existuje hlavně v indickém státě Tamilnádu. Největším producentem stříbra je město Salem. V celém okolí Salemu je celkem asi 100 000 dětských dělníků a z nich 10 000 pracuje právě ve stříbrnictví.

V tomto odvětví většinou děti pracují od šesti či osmi let, ale občas jdou pracovat i pětileté děti a zůstávají mnohdy i celý život. Prvního půl roku nebo rok děti pracují zadarmo nebo za velmi nízkou částku, která se pohybuje okolo jedné nebo dvou rupií denně. Naproti tomu legálně zaměstnaný dospělý muž si za den vydělá asi 40 rupií. Zaměstnavatel to odůvodní tím, že je potřeba dítě práci nejdříve dobře naučit. Pracovní doba je dvanáct hodin denně, 28 dní v měsíci.

Děti pracují v různých fázích tohoto průmyslu. Sekají stříbro a vytvářejí z něj řetízky, vyhlazují řetízky těžkými kladivy, připravují je na zdobení, pájejí k řetízkům různé ozdoby, vybrušují a jinak dokončují klenoty. Každá z těchto činností má svá rizika. Děti riskují pořezání, popálení nebo dokonce useknutí končetin. Aby dosáhly u klenotů maximálního lesku, používají různé kyseliny, například H_2SO_4 , které na sebe mohou převrhnout. Navíc při manipulaci s kyselinami nepoužívají ochranné rukavice. Vdechování kyselin může dětem způsobit nemoci plic. Zdobení šperků je titěrná práce a to způsobuje namáhání očí a bolesti hlavy. Také práce při sváření či pájení různých částí šperků k sobě je pro ně riskantní, protože nepoužívají žádné masky nebo ochranné brýle, což po delší době může vést ke slepotě. Navíc svářečky a pájky jsou poháněny petrolejem, který se může kdykoliv vznítit.

7.2.3 Výroba umělých drahokamů

Výroba umělých diamantů zažívá v Indii od začátku 90. let velký boom. Od doby, co se ve městě Tiruchirappalli začalo s výrobou, ve městě a okolí velmi klesla nezaměstnanost. Byl založen „Diamantový park“, kde se představují nejnovější metody v řezání a začišťování umělých diamantů, umělci tam představují nové trendy ve zdobení diamantů a také manažeři se tam učí, jak správně vést lidi.

Vláda Indie ví, že v odvětví pracují také děti, ale snaží se jejich práci eliminovat. Vláda podporuje zaměstnávání žen a usnadňování školní docházky pro děti, které by jinak byly nuceny pomáhat svým matkám s prací. Možná právě proto, že většina umělých diamantů jde na export, Indie dětskou práci v sektoru redukuje, protože by pak o diamanty mohl být menší zájem.

Lidé a děti, kteří pracují v tomto průmyslu většinou mohou pracovat doma. Celkem 160 000 lidí vyrábí umělé drahokamy, 100 000 z nich jsou nuceni pracovat pod nátlakem a dalších cca 10 000 jsou děti. Nejvíce umělých drahokamů pochází ze státu Tamilnádu, z okolí měst Tiruchirappalli a Pudokattai. Vyrobené šperky jsou určeny také na vývoz, roční zisk nejdůležitějšího výrobku tzv. „Amerického diamantu“ představuje 100 miliónů rupií (3 milióny USD).

Za každý diamant, který vyrobí, dostanou děti pouhých 0,6 rupií (na trhu se prodává za 8 – 9 rupií). Běžnou praxí také je, že výkupčí a zaměstnavatelé v jedné osobě dětem proplatí 75 % výrobků s odůvodněním, že ostatní jsou špatné. Věk, kdy děti začínají pracovat, je podobný jako v ostatních sektorech. Zaměstnavatel za dítě rodičům zaplatí sumu asi 5 000 rupií a odvede si ho do své dílny. Ale tyto peníze většinou rodina musí investovat do nákupu surového materiálu na výrobu diamantů, které vyrábí doma.

Nejzávažnějším ohrožením zdraví při této práci je poškození zraku od titěrné práce. Během desetileté práce se zrak zhorší tak rapidně, že mnoho dětských pracovníků ve dvaceti letech potřebuje silné brýle.

7.2.4 Kožedělný průmysl

Kožedělný a obuvnický průmysl se v posledních letech velmi změnil. Výroba byla z vyspělých států přesunuta do rozvojových, protože je tam levná pracovní síla a výrobní

náklady. Výjimkou nezůstala ani Indie a začala produkovat mnohem více obuvi, sportovního zboží a oděvů pro export.

Značné číslo všech pracujících v tomto odvětví tvoří děti. Státu Tamilnádu se říká „kožený pás“, protože se tam soustřeďuje nejvíce továren na výrobu obuvi a dalších kožených výrobků. Většina velkých obuvnických podniků, které se tam nachází, děti nezaměstnává nebo je aspoň nevykořisťuje. Děti jsou zaměstnávány v menších podnicích nebo domácích manufakturách, kde vyrábějí jednotlivé dílce potřebné k výrobě bot.

Mnoho dětí bombajských slumů je také nuceno pracovat v kožedělném a obuvnickém průmyslu. Jejich přesné číslo není známo a odhaduje se, že jde o 2 000 až 20 000 dětí. Vyrábějí dřevěné podpatky, kožené sandály, mokasíny, kožené trekové boty pro děti i dospělé. I tyto děti pracují v malých manufakturách. Většinou se jedná o chlapce ve věku šesti, sedmi let, kteří sem byli přivezeni z venkovských oblastí Radžastánu, kde má obuvnictví dlouholetou tradici. Děti sem přijíždějí na dobu deseti měsíců a během této doby jsou nuceny pracovat každý den od pěti ráno do jedenácti večer, bez nároku na odpočinek. Pak jedou na nějaký čas domů a poté je s nimi znovu obnoven kontrakt na dalších deset měsíců. Tento cyklus se opakuje minimálně desetkrát. Děti za vykonanou práci nedostávají žádnou mzdu. Peníze dostávají rodiče za každý započatý desetiměsíční cyklus práce. Tato částka se pohybuje mezi 500 až 5 000 Rupiiemi.

Radžastán je chudý pouštní stát na severozápadě Indie s dlouhou tradicí obuvnictví, ale postupně zájem o tradiční indickou obuv, která se tam vyráběla, opadl, protože lidé si již tradiční zdobené boty nežadají a dávají přednost západní módě, a tak místní lidé přišli o své příjmy. Proto zde vznikly vhodné podmínky pro verbování dětí do obuvního a kožedělného průmyslu v Bombaji. Tam se vyrábějí kožené boty nebo boty ze syntetických materiálů, které jsou navrženy „podle poslední módy“. Boty jsou určeny chudým lidem, a tak musejí být levné. Z tohoto důvodu na jejich výrobě pracují hlavně děti, kterým se nemusí platit velká mzda.

Děti z bombajských manufaktur nevyrábí celé boty, ale pouze jejich části, např. podpatky, pásky na sandály, lepí podešve, stříhají kůži, atd.

7.2.5 Zemědělství

V zemědělství je největší počet nucených pracujících, a to jak mezi dětmi, tak i mezi dospělými. Co se týká dětí, v tomto průmyslu jich pracuje 52 – 87 % a v Indii má i velmi dlouhou tradici – historické záznamy tvrdí, že k nuceným zemědělským pracím tu dochází již 1 500 let. Navíc, jak již jsem psala výše, je to vůbec nejhorší druh nucené dětské práce.

Nejvíce dětí, které v tomto odvětví pracují, pochází z vrstvy Nedotknutelných. Většinou si vydělají pouze 1 000 Rupii ročně a jsou nuceny pracovat třeba šestnáct hodin denně. Vzhledem k tomu, že v Indii oficiálně v zemědělství pracuje 60 % obyvatel a je rozšířeno po celé Indii, neexistuje žádný indický stát, pro který by dětská práce v tomto sektoru byla typičtější než pro jiný.

7.2.6 Ruční tkaní vlněných koberců

Práce na tkaní koberců je notoricky známá svým využíváním dětí. To se děje hlavně v tzv. „kobercovém pásu“ v severoindickém státě Uttarpradéš. Z tohoto státu pochází asi 90 % všech vyrobených koberců, největšími kobercovými centry jsou města Mirzapur a Bhadohi. Pás celkem zahrnuje 2 000 sídel. Majitelé podniků na výrobu koberců zneužívání dětí popírají, ale pracovníci mezinárodních institucí tvrdí opak. Některé děti se svěřily, že jsou nuceny pracovat i osmnáct hodin denně, a pokud při práci usnou, jsou surově bity. Dostávají pouze dvě malé porce jídla denně, protože jejich zaměstnavatelé tvrdí, že pokud by se najedly dosyta, usnuly by.

V tomto průmyslu pracuje cca 300 000 dětí a z toho 270 000 jsou násilně nuceny pracovat. Nejvíce jich pracuje ve státě Uttarpradéš a jsou to převážně chlapci. Velká část z nich pochází z Nepálu nebo z okolních indických států. Výroba koberců se navíc na tvorbě HDP podílí čím dál více a tudíž je potřeba i více dětí, které by pracovaly. Velká část koberců pochází z malých dílen a jeden majitel jich většinou vlastní jednu až padesát, ale existují i takoví, kteří jich mají 1 000. Majitelé několika stovek či tisíce dílen je většinou mají v jednom areálu, zatímco majitelé několika desítek dílen je mají roztroušeny v jednotlivých vesnicích. Majitel mnoha dílen neví přesně, kde všude má své dílny, a tak zaměstnává další lidi, kteří mu je spravují. 73 % všech koberců se vyváží do USA a Německa a zbytek do Velké Británie, Švýcarska, Japonska, Švédska a Austrálie. Tyto státy prokazatelně vědí, kdo se na výrobě koberců největší měrou podílí, ale i přesto se stále více dováží.

Na práci se podílejí tři typy dětí: místní děti násilně nucené pracovat, přistěhovalé děti násilně nucené pracovat a děti dostávající plat. V nejhorších podmínkách pracují přistěhovalé děti. Agenti zprostředkovávající práci je do továren nalákají na dobrý plat a úžasnou budoucnost. Další část je do továren unesena a některé jsou nalákány na práci u filmových společností. Anti-Slavery International předpokládá, že 10 – 20 % dětí je na práci nalákána podvodem. Děti pracují v příšerných podmínkách i osmnáct hodin denně, bez výživného jídla, nezávadné vody, přístupu k lékaři, možnosti odpočinku, svobodného pohybu, zaměstnavatelé je bijí, mučí, sexuálně zneužívají a někdy i značkují jako dobytek. Přistěhovalé děti navíc musí spát přímo v továrnách, které jsou často studené a vlhké.

Pokud děti za práci dostávají plat, jsou placeny za každý koberec, který vyrobí. Při převedení na denní mzdu to činí jednu až deset Rupíí. Někdy rodiče dostanou zapláceno za děti předem a ty už pak pracují zdarma a jiné děti jsou nuceny pracovat, aby odčiniily rodinný dluh.

Průměrná pracovní doba dětí činí deset až čtrnáct hodin denně šest a půl nebo sedm dní v týdnu. Děti, které v dílnách i bydlí, pracují osmnáct hodin denně. Dílny bývají špatně osvětleny a větrány a není v nich dost místa. Kvůli málu místa děti pracují v pozicích, které jim poškozují záda, nohy a klouby. Mnoho dětí také trpí svrabem, kožními vředy a jinými dermatologickými nemocí, což je důsledek stálého působení vlny. Kvůli špatnému osvětlení dílen mají děti v pozdějším věku potíže se zrakem. Častá jsou také řezná zranění, která se zanítí. Na vyráběný koberec nesmí dopadnout krev, takže si děti rány zatahují sírou ze zápalkových hlaviček, aby se jim rána zatáhla.

Také v tomto průmyslu se zaměstnavatelé k dětem chovají hrubě. Podle studie Anti-Slavery International 71 % dětí je bito kvůli špatnému pletení koberců, pokusů o útěk a požádání o plat. Přistěhovalé děti jsou vystaveny ještě hrubějšímu zacházení. Zaměstnavatel je za „porušení kázně“ přivazuje pro výstrahu ostatním ke stromu a nechá je tam dlouhou dobu. Stává se, že lidé nacházejí v okolí dílen mrtvé děti. Některé děti jsou majiteli dílen prodány jinam nebo do otroctví. Dívky i chlapci jsou také vystaveny sexuálnímu násilí.

7. 2. 7 Práce v hedvábnictví

Indie je druhým největším producentem hedvábí, což činí 20 % světové produkce, ale na světovém obchodu s touto komoditou se podílí pouze osmi procenty. Nejdůležitějším

dovozcem indického hedvábí je USA, důležitými obchodními partnery s hedvábím jsou také Německo, Itálie, Japonsko, Španělsko a východní Evropa. Největším indickým producentem hedvábí je stát Karnataka, hlavně provincie Bengalúr, kde se vyrábí 60 % veškerého indického hedvábí. Zbytek produkce pochází ze států Tamilnádu, Kérala a Ándhrapraděš.

Ve státě Karnataka pracuje v hedvábnictví 60 000 až 1 000 000 dětí a ve státě Uttarpraděš v okolí města Váranasí je to dokonce 200 000 dětí a každý rok se do pracovního hedvábnického procesu zapojí 20 000 dalších dětí. Ve státě Tamilnádu pak pracuje dalších 40 000 až 50 000 dětí. Velká většina z těchto dětí je mladší čtrnácti let a pracuje hlavně na farmách, kde se chová bourec morušový. Nejlepší indická sárí pocházejí ze dvou států – Uttarpraděš a Tamilnádu. Ty jsou převážně vyráběny na domácích tkalcovských stavech a jen malá část pochází z dílen.

Kromě chovu bource morušového děti pracují i na vaření kokonů, odvážení morušových listů, vyšívání sárí atd. Běžná pracovní doba je dvanáct hodin denně šest a půl nebo sedm dní v týdnu. Vaření kokonů je velmi nebezpečné, protože děti jsou nuceny ponořit ruce do horké vody a testovat stav kokonů. Zaměstnavatelé nechtějí, aby na to používaly lžíce, neboť ruce jsou citlivější a lépe odhadnou stav kokonů. Potom děti musí navíjet jednotlivé nitky vzniklé vařením kokonů do silných a pevných nití, které tvoří několik jemných nitek. Při této práci musí děti dlouhé hodiny stát na jednom místě.

Děti si za měsíc buď nevydělají nic (slouží jako splátka dluhu rodičů) nebo 400 Rupii (cca 8 USD). Délka pracovní doby závisí na momentální poptávce po hedvábí, ale není nižší než deset hodin denně. Když probíhají nějaké indické svátky a festivaly, ženy nakupují sárí a je běžné, že v tuto dobu děti pracují dvacet čtyři hodin denně. Ty děti, které vaří kokony, jsou ve věku patnácti nebo šestnácti let přesunuty na jinou práci v hedvábnictví nebo je zaměstnavatel vyhodí a musejí si shánět jinou práci.

Ty děti, které pracují na vaření kokonů, mívají často odřené ruce, puchýře od horké vody, infekce nebo se jim kusy kůže odloupávají. Děti často trpí bronchitidou a astmatem od sericinových výparů, které se vypařují vařením kokonů, bronchitidu a astma jim také způsobuje kouř a naftové výpary od používaných strojů. Častá zranění jsou také amputace prstů stroji, které navíjejí nitě. Žádné ošetření neexistuje, rána se jen zasype kávoovým pudrem. Potíže se zrakem jsou také běžné. V roce 2 000 bylo v okolí Bengalúru vyšetřeno 200 dětí,

kteře pracovaly na vaření kokonů a navíjení nití. 86 % z nich mělo potíže s dýcháním a 70 % kožní infekce. Děti jsou také často bity nebo slovně napadány zaměstnavatelem nebo také staršími spolupracovníky. Proto jsou u nich časté útěky, ale pokud jsou dopadeny, tak jsou znova bity.

7. 3 Doporučení indické vládě k zamezení dětské práce

Vláda Indie by měla v první řadě ustanovit minimální věk, od kdy je možné být najímán na práci. Vhodnými zákony by měla být dětská práce zakázána a měla by být kontrolována vyškolenými inspektory. Pokud by nějaký zaměstnavatel najímal děti, které ještě nedosáhly minimálního věku, měl by být potrestán pokutou, zavřením dílny, zabavením zařízení, popřípadě i vězením. Zaměstnavatelé by také neměli nechat své zaměstnance pracovat doma, kde se dá dětská práce těžko uhlídat, ale měli by jim umožnit pracovat v dílnách. Policisté by měli mít pravomoc zatknout bez zatykače ty zaměstnavatele, kteří by dětskou práci využívali. Vláda by také měla spolupracovat s mezinárodními organizacemi zabývajícími se tímto problémem. Největší důraz by měl být brán na spolupráci s ILO/IPEC. Dále by měly být ratifikovány všechny mezinárodní smlouvy, které mají co dočinění s prací vůbec. Human Rights Watch také radí, že by měla být vytvořena Národní komise pro děti, která by se zabývala ochranou dětí. Podobné kroky by měly následovat také vlády jednotlivých indických států.

7. 4 Svědectví jednotlivých dětí

Human Rights Watch dělala interview s jedenáctiletým Yerammou, který nyní žije v internátní škole, jež řídí jedna NGO. Yeramma jim říkal, že dříve než pracoval, chodil do školy, ale tu musel opustit v době, kdy jeho sestra onemocněla. V nemocnici po nich doktor chtěl 1 700 Rupii (35 USD), ale rodiče tolik peněz neměli, tak Yerammu prodali majiteli hedvábnické dílny. V té době mu bylo sedm nebo osm let. Náplní jeho práce bylo odmotávat jednotlivé nitky z kokonů bource morušového. Každý den musel pracovat od čtyř hodin ráno a pracovní doba trvala dvanáct hodin a jednu hodinu měl na odpočinek. Spolu s ostatními dětmi musel spát v dílně mezi stroji, tam si také museli sami připravovat jídlo, většinou rýži. Pokud v práci udělal nějakou chybu (např. přetrhl nit), zaměstnavatel ho bil a přidal mu další práci.

Pracovníci HRW si také povídali s dvanáctiletým Raju. Ten byl dán do zástavy za půjčku 1 500 Rupii ve věku osmi let. Vzal si ho majitel dílny, kde se vyráběly cigarety, tzv.

beedi. Každý den musel ubalit 1 000 beedi, za což byla rodičům z dluhu odečtena částka pouhých šesti Rupii, přitom vláda státu Tamiládu, kde Raju bydlí a pracuje nařizuje za 1 000 vyrobených beedi plat minimálně 30,90 Rupii. Nyní Raju pro svého zaměstnavatele pracuje už čtyři roky a za tu dobu mu vydělal 40 000 Rupii.

Dalším dítětem, který svěřil svůj příběh pracovníkovi HRW, je dvanáctiletý chlapec Selvakumar, pracující ve stříbrnické dílně ve městě Salem (Tamilnádu). Rodiče ho tam poslali v osmi letech kvůli tomu, že údajně ve škole neměl dobré studijní výsledky. Rodiče za něj obdrželi 3 000 Rupii. Selvakumarův pracovní rozvrh se měnil podle sezóny. Před svátkem světel Diwali musel pracovat velmi rychle, neboť poptávka po stříbrných špercích vzrůstala. V tuto dobu běžně pracoval od sedmi ráno do jedné hodiny po půlnoci. Po skončení svátku Diwali poptávka po stříbru klesala a Selvakumar pracoval od osmi ráno do osmi večer. Za tuto práci si vydělával 350 Rupii měsíčně. Svou práci popisoval jako velmi těžkou. Jeho úkolem bylo pájet malé dekorativní stříbrné květinčky do šperků a pájet zapínání do náušnic. Byla to titěrná práce, která musela být vykonána velmi precizně. K této práci používal slabé dlouhé dráty. Někdy ho zaměstnavatel těmito horkými dráty bil. Po třech letech takovéto práce Selvakumar utekl, našel ho jeho bratr a zavedl zpět do dílny. Potom utekl ještě jednou, ale tentokrát ho našla jeho matka a také ho zavedla zpět do dílny. Potřetí utekl naposledy. Tentokrát šel tam, kde ho nikdo z příbuzných nenajde. Od té doby přebývá s dalšími dětmi v chatrči.

Posledním dítětem, o němž napíšu, je třináctiletý chlapec Shivalinga. Od svých devíti let pracoval na výrobě ručně tkaných kobereců. Prodal ho jeho otec bezzemek za 2 000 Rupii. Shivalinga dostával za každý vyrobený koberec padesát Rupii, což je asi deset Rupii denně. Za osm měsíců se vyplatil a za další dva si vydělal 7 000 Rupii, z těchto peněz chtěl jeho zaměstnavatel 2 000 Rupii, které dal jeho otci. Nyní Shivalinga chodí opět do školy, ale jeho bývalý zaměstnavatel na otce naléhá, aby mu ho dal zpět.

Vybráno z:

The small hands of slavery: Bonded child labour in India [online]. URL:

<http://www.hrw.org/reports/1996/India3.htm>. [cit. 2006-04-02]

Badiwala, Mitesh. Child Labour in India: Causes, Governmental Policies and the role of Education [online]. URL: <http://www.geocities.com/CollegePark/Library/9175/inquiry1.htm>. [cit. 2006-04-04]

Human Rights Watch. Small change: Bonded labor in India's silk industry [online]. URL: <http://extras.hrw.org/reports/india0103.pdf>. [cit. 2006-04-07]

8. Nástin některých možných řešení dětské práce

Každá organizace má několik řešení, jak by se dala eliminovat dětská práce, ale zatím moc úspěšné nebyly. Možná proto, že ze strany problémových, ale i bohatých států není zájem problém řešit, možná také proto, že v problémových zemích to nedovoluje ekonomická a sociální situace. Sepsala jsem několik možných způsobů řešení, otázkou je, jestli by fungovaly.

8. 1 Školní docházka pro všechny děti zdarma

Jedním z důvodů, proč děti pracují, je také to, že z finančních důvodů nemohou chodit do školy, neboť žijí v chudých rodinách. Je pravda, že rozvojové země se v posledních letech snaží docházku do základních škol více zpřístupnit zrušením školného, ale stále existuje mnoho rodin, které si nemohou dovolit poslat své děti do školy. Důvodem je to, že si děti stejně musí platit školní uniformy, které jsou povinné, a školní pomůcky. Je tedy nutné odstranit i platbu těchto položek.

Co se týká školních uniforem, můj názor je takový, že jsou zbytečné, protože je to další výdaj pro rodiny. Ušetřené peníze za uniformy by rodiny mohly využít jinak. Kdyby tedy záleželo pouze na mně, zrušila bych je a hned by mohlo školy navštěvovat o něco více dětí. Ale když už na nich vlády států trvají, mohly by je hradit a pak je dětem na dobu školní docházky jen propůjčovat, anebo na ně větší měrou aspoň přispívat. Když by z nich děti vyrostly, dostaly by je mladší děti. Pokud jde vládám o to, aby se poznali žáci jednotlivých škol, šlo by to zařídit i jinak. Stačilo by, kdyby na školním batohu nebo na oblečení měli nějaký odznak se znakem školy, který by museli povinně nosit.

Se školními pomůckami je to horší. Ty jsou na rozdíl od uniforem nutné. Je jasné, že ani rodiče, ani stát na jejich nákup nemají peníze. Peníze na učebnice by však vlády mohly získat snížením výdajů na armádu. Tyto výdaje bývají vždy o dost vyšší než výdaje na vzdělávání či zdravotnictví. Učebnice by vždy dostala škola a ta by je žákům na jeden ročník pouze propůjčila. Mohly by se tedy používat několik let a každá rodina by tak ušetřila mnoho peněz za jejich nákup.

Stále ale zbývá vyřešit problém, kde vzít peníze na nákup sešitů a psacích potřeb. Je jasné, že pro vlády chudých zemí i pro chudé rodiny je to velká položka. Pomoci by mohly

např. UNICEF a další organizace. Napadá mě, že někteří turisté, kteří jedou navštívit tyto země, si někdy chodí prohlédnout i slumy. Zavedla bych poplatky za jejich navštívení, který by se mohl použít na zlepšení situace lidí, kteří tam žijí. Něco podobného funguje v některých slumech v Jihoafrické republice. Některé děti by tedy mohly navštěvovat školu, jiné by byly očkované nebo by se postavila studna. Za návštěvy národních parků v Keni, Tanzánii, ale i jinde se platí a peníze jdou na ochranu zvířat, proč by tedy toto nemohlo fungovat i při návštěvě slumů nebo typických tamějších vesnic?

8. 2 Adopce na dálku

Další možnost jak zamezit dětské práci opět souvisí se školní docházkou dětí. Tentokrát s pomocí bohatších lidí z vyspělých zemí. Program adopce na dálku existuje v mnoha zemích, také u nás, a pomáhá vzdělávat děti, které by z finančních důvodů nemohly navštěvovat školu. Jde o to, že adoptivní rodič, obvykle ze zahraničí, platí každý rok určitou sumu peněz organizaci, která adopce na dálku zprostředkovává. Z peněz je placen nákup školní uniformy a školních pomůcek pro konkrétní dítě, které si adoptivní rodič vybere. Pokud není školní docházka bezplatná, platí se i ta. Když po zaplacení těchto poplatků a poplatků souvisejících s vedením organizace nějaké peníze zbudou, mohou se použít na lékařskou péči pro dítě nebo na nákup potravin, pokud hrozí neúroda.

Do těchto programů se obvykle zahrnují úplní či částeční sirotci nebo děti, jejichž rodina je v tíživé životní situaci. Několik organizací zabývajících se adopcí na dálku existuje i v České republice, např. Arcidiecézní charita, která zprostředkovává adopce v Indii a Ugandě nebo Adopce Afrika zprostředkovávající adopce v Keni. Roční finanční částka nutná pro adopci dítěte se pohybuje od 4 900 Kč v Indii a Ghaně po 8 200 v Ugandě. Tyto částky jsou platné pro dítě, které navštěvuje základní školu. Po její absolvování může adoptivní rodič „své dítě“ podporovat i na střední či vysoké škole. Bohužel studium na střední a vysoké škole stojí jednou tolik (cca 14 000 Kč stojí střední škola v Keni a cca 21 000 Kč vysoká škola v Keni), takže mnoho adoptivních rodičů dítě po dokončení základní školy přestává podporovat. Dítě se tedy naučí číst, psát a počítat, a nemá žádné odborné znalosti či dovednosti, což je pro něj na pracovním trhu handicapem.

8. 3 Vhodná legislativa a sankce za její nedodržování

Následující řádky by měly být povinností nejenom pro rozvojové státy, ale pro všechny státy světa. Protože pokud neexistuje vhodná legislativa zakazující dětskou práci,

mohlo by k ní docházet nejenom v rozvojových zemích, protože snížit výrobní náklady na minimum je cílem všech podnikatelů a k tomu by jim dětská práce výrazně pomohla.

Většina států má sice v ústavě či v jiných zákonech zakomponované prvky týkající se zákazu dětské práce, ale ty jsou buď nedostatečné nebo se nedodržují. Pokud státy nemají vhodnou legislativu, bylo by vhodné, aby se inspirovaly Úmluvou Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce a dle tohoto dokumentu vypracovaly vlastní zákony. Zároveň by všechny státy světa měly tuto Úmluvu podepsat. Druhou částí by byla sankcionalizace těch firem a podnikatelů, které zákony o zákazu dětské práce nedodržují. Např. za najímání dětí na práci by mohly být velmi vysoké pokuty, a pokud by docházelo i týrání a zneužívání dětí, vedle finančních sankcí by viník šel na několik let do vězení. Také rodiče, kteří své dítě prodají, by byli postiženi stejně. Osobně si myslím, že vysoké finanční sankce (v řádu i několika set miliónů USD) jsou účinnější než vězení, protože pokud bude podnikatel nebo někdo z vedení firmy ve vězení, najde se někdo jiný, kdo převezme jeho povinnosti.

Je jasné, že pokud chceme kontrolovat dodržování nezaměstnávání dětí, musí existovat i nezkorumpovaná policie a vládní úředníci, kteří by měli zároveň právo viníky sankciovat. Ale policejní korupce i korupce ve vládních úřadech je problémem nejenom v rozvojových zemích. Což si může vyžádat tvorbu dalších zákonů, které by zvláště přísně trestaly korupci.

Za další krok k odstranění dětské práce považují nutnost pracovní smlouvy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Její existence by měla být povinná. Pracovní smlouvu by mohl dostat pouze člověk starší patnácti let. Zároveň člověk ve věku od patnácti do osmnácti let by měl zvláštní smlouvu, ve které by byla zakotvena kratší pracovní doba, nenajímání na zvláště nebezpečné práce, atd. Tyto smlouvy by měli právo kontrolovat vládní úředníci. Kromě sankcí za zaměstnávání dětí a nedodržování podmínek pro práci mladistvých ve věku od patnácti do osmnácti let by měly být sankce i za zaměstnávání dospělých beze smlouvy.

8. 4 Alternativní pracovní programy pro rodiče

Děti pracují buď proto, že si rodiče nemohou finančně dovolit poslat je do školy, anebo protože jejich příjem nestačí k pokrytí základních potřeb rodiny a proto je potřeba minimálně ještě jeden další příjem. Často také rodiče nemají práci vůbec.

Z těchto důvodů je třeba rodičům zajistit příjem peněz jinak. Není dobré, aby si lidé zvykli, že od nevládních nebo jiných organizací dostanou peníze nebo jídlo. Bylo by to kontraproduktivní, protože by se tamní lidé naučili, že vše dostanou bez práce, čímž by se ekonomika chudých zemích nikdy nevzchopila.

Asi nejjednodušší by bylo vytvoření nejrůznějších řemeslných dílen, kde by lidé vyráběli různé potřeby pro domácnost, oblečení nebo dárkové předměty. Tyto věci by se pak prodávaly turistům, vyvážely do zahraničí, kde by se prodávaly v obchodech s dárkovým zbožím. Co se týká výroby potřeb pro domácnost a oblečení a dalších podobných věcí, kupovali by to i tamní lidé, protože by to bylo levnější než dovážené výrobky a zároveň by to pomohlo i tamní ekonomice.

S pomocí zahraničních organizací by se daly realizovat programy na zlepšení životních podmínek slumů a venkovských oblastí, což by zahrnovalo odklizení odpadků, zpevnování cest, výstavbu kanalizace, hloubení studní, atd. Pro správný chod těchto programů je nutné, aby si zahraniční organizace nejdříve zjistily, jaké jsou platové poměry v dané zemi. Často se stává, že lidé zaměstnaní těmito organizacemi jsou přepláceni a pak odmítají pracovat pro místní zaměstnavatele (případ americké pomoci po tsunami v Indonésii 2004). Podobný program pro zlepšení životních podmínek ve slumech běží za podpory vlády v jihoafrickém slumu Soweto.

8. 5 Fair Trade

Fair Trade je další možností pro rodiče, jak si vydělat na živobytí, aniž by musely pracovat děti. Tento způsob práce existuje už od roku 1918. Princip Fair Trade spočívá v tom, chrání zemědělce a řemeslníky před vykořisťováním velkými společnostmi, kterým by jinak byli nuceni prodávat své výrobky či plodiny za velmi nízké ceny, čímž by si velmi těžko vydělali na slušné živobytí. Fair Trade naopak producentům nabízí odpovídající a stabilní ceny za jejich výrobky a plodiny, dlouhodobé obchodní partnerství a jistotu odběru. Zaměstnanci společností, které chtějí vyvážet v rámci Fair Trade, pracují v souladu s konvencemi Mezinárodní organizace práce. Musí dostat alespoň minimální mzdu, pracovní doba je omezena, jsou propláceny přesčasy a nesmí se pro práci využívat děti. Zaměstnavatel jim platí sociální pojištění.

8. 6 Adopce dětí z rozvojových zemích do zahraničí

Poněkud kontroverzní plán jak zabránit dětské práci je adopce sirotků do zahraničí. Malí sirotci by třeba byli nuceni pracovat (sirotci, které vychovávají příbuzní, jsou spíše nuceni pracovat než jejich vlastní děti), každopádně by je čekal strastiplný život. Pokud by je adoptovali lidé z ciziny, žili by si určitě lépe. Dostalo by se jim vzdělání, zdravotní péče, atd. Na druhou stranu ale z těchto zemích takto mizí budoucí manuální a duševní pracovní síla.

9. Závěrečné zhodnocení

Dětská práce je problémem v mnoha zemích, většinou v chudých. Děti tam pracují ze dvou důvodů. Za prvé je to pro zaměstnavatele výhodnější, protože dětem nemusí platit tolik peněz jako dospělým, a za druhé rodiče těchto dětí se dostali do těžké životní situace, museli si půjčit peníze, ale neměli na jejich splácení, tak si věřitel vzal dítě, aby dluh odpracovalo. Existuje i třetí důvod: podnikatelé a firmy ze severu tlačí na dodavatele surovin z rozvojových zemí, aby dodali co nejlevnější suroviny nebo vyrobili zboží za co nejnižší náklady. Podnikatelům v rozvojových zemích pak nezbyvá nic jiného než zaměstnávat děti.

Na těchto pracujících dětech také často závisí přežití rodin. Příjem rodičů buď nestačí na pokrytí potřeb, takže je potřeba příjem ještě jednoho dítěte nebo rodiče práci nemají, a tak přežití rodin závisí jen na dítěti nebo i na více dětech. Otázkou tedy zůstává, zda máme právo práci těchto dětí odsuzovat nebo zakazovat. Pokud bychom je z práce odvedli, z čeho by pak rodina žila? Kde by obstarala peníze na zajištění alespoň nejzákladnějších potřeb? Když by zaměstnavatelé místo dětí zaměstnávali dospělé, znamenalo by to zvýšení nákladů a tím i zvýšení koncových cen, což by mohlo mít za následek, že tamní lidé budou za zboží platit vyšší ceny a tím pádem se ještě více sníží jejich životní úroveň.

Myslím si, že i my bychom měli přijmout svůj díl zodpovědnosti za tento stav a nesnažit se za každou cenu mít co nejlevnější zboží, které je vykoupeno potem a slzami dětí. Je sice pěkné, že tabulka čokolády stojí třicet korun, ale za jakou cenu? Za cenu, že děti nechodí do školy a nehrají si jako jejich vrstevníci z bohatých zemí. Za cenu, že těžce pracují, jsou týrány a zneužívány. Za cenu, že mají zdravotní potíže a třeba už ve dvaceti letech jsou po fyzické i psychické stránce odepsané. Za cenu, že mohou při výkonu práce zemřít.

Před dětskou prací a dětským otroctvím bychom neměli zavírat oči i z toho důvodu, že je praktikováno i u nás v Evropě. Občas se do tisku dostanou informace, že africké děti (a nejen děti) jsou násilím drženy v domech svých příbuzných žijících v Evropě, kam byly nalákány pod záminkou, že se jim dostane vzdělání a lepšího života v Evropě. Zatím je tato praxe běžnější uvnitř afrických komunit, ale mohlo by se stát, že i někteří Evropané by využili tuto levnou pracovní sílu. Svůj příběh nejdříve otroka v Africe a později i ve Velké Británii zapsala Súdánka Mende Nazer v knize *Byla jsem otrokyní*. Mende drželi v domě jako služku velvyslanec Súdánu ve velké Británii a jeho žena. Podle toho se můžeme domnívat, že ani lidé

vzdělání, s vysokým postavením a ovlivnění životem v Evropě se podobných praktik neštítí a může být pouze otázkou času, kdy se tyto praktiky od afrických lidí (v Africe je otroctví dětí i dospělých běžnou součástí života) dostanou i k Evropanům a pro některé z nich by se mohlo otroctví dětí či dospělých stát normální.

Nikdo z nás by neměl zavírat oči před jakýmkoli utrpení dětí kdekoli na světě, ať už se jedná o dětskou práci, sexuální zneužívání, týrání, atd. A když někdo říká, že nemůže udělat vůbec nic, strká hlavu do písku. Každý z nás může nějak pomoci. Vždyť „je lepší zapálit svíci, než proklínat tmu“. (Lao-Tse)

Summary

The child labour in developing countries

The aim of this work is to describe the problem of the child labour in developing countries. First of all I wrote up the basic informations about the children and their work. I also targeted the main sectors and some states where the children work. The whole one chapter I devoted to the child labour in India. In one chapter I wrote my own ideas how to eliminate the child labour.

In the world there work about 246 millions of the children. 61 % of them work in Asia, 31,5 % in Africa and 6,5 % in Latin America. 115 millions out of all working children work in India. Almost all the children work in agriculture. The labour time lasts from eight hours till eighteen hours. Many children also suffer from various diseases. The number of working children sinks in Asia and Latin America but rises in Africa.

Klíčová slova

dítě, zaměstnání, Asie, Afrika, Latinská Amerika, Indie, práva dětí, zemědělství, průmysl, zneužívání, otrok

Použité zdroje

Literatura

Black, Maggie. A handbook on advocacy child domestic workers: Finding a voice. Anti-Slavery International. 2002. ISBN 0 900918 51 9

Black, Maggie. Child domestic workers: A handbook for reaserch and action. Anti-Slavery International. ISBN 0 900918 41 1

Eldring, Nakanyane, Tshoaedi. Child Labour in the Tobacco Growing Sector in Africa. Institute for Applied Social Science, 2000. ISSN 0804-5135

Internet

About Anti-Slavery International [online]. URL:

<http://www.antislavery.org/homepage/antislavery/about.htm>. [cit. 2006-03-15]

About the ILO [online]. URL: <http://www.ilo.org/public/english/about/index.htm>. [cit. 2006-03-09]

Badiwala, Mitesh. Child Labour in India: Causes, Governmental Policies and the role of Education [online]. URL: <http://www.geocities.com/CollegePark/Library/9175/inquiry1.htm>. [cit. 2006-04-04]

Behind closed doors: child domestic labour [online]. URL:

http://www.ilo.org/public/english/standards/ipecc/themes/domestic/download/cdl_0604_en.pdf [cit. 2006-03-20]

Bhalotra, Sonia. Child Labour in Africa [online]. URL:

<http://www.oecd.org/dataoecd/28/21/2955692.pdf>. [cit. 2006-04-18]

Cockburn, John. Child Labour Versus Education: Poverty Constraints or Income

Opportunities? [online]. URL: <http://www.crefa.ecn.ulaval.ca/cahier/0116.pdf>. [cit. 2006-04-18]

Coenjaerts, Claudia. Eliminating the worst forms of child labour in Asia [online]. URL: <http://www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/download/yr2000/child/worst.pdf>. [cit. 2006-04-19]

ECLT Foundation [online]. URL: http://www.eclt.org/activities/project_info.html. [cit. 2006-03-19]

Edmonds, Erich V. Household Composition and the Response of Child Labor Supply to Product Market Integration: Evidence from Vietnam [online]. URL: http://wdsbeta.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2004/04/15/000009486_20040415110556/Rendered/INDEX/wps3235Vietnam.txt. [cit. 2006-04-21]

Gains and Challenges in the Work on Child Labour in the Region [online]. URL: http://www.cwa.tnet.co.th/Issues/ChildLabourAsia/gains_challenges.html. [2006-04-19]

Human Right news: Backgrounder: Child Labour in Agriculture [online]. URL: <http://hrw.org/backgrounder/crp/back0610.htm>. [cit. 2006-03-29]

Human Rights Watch. Small change: Bonded labor in India's silk industry [online]. URL: <http://extras.hrw.org/reports/india0103.pdf>. [cit. 2006-04-07]

Child Labor In Commercial Agriculture [online]. URL: <http://www.dol.gov/ILAB/media/reports/iclp/sweat2/commercial.htm>. [cit. 2006-03-29]

Child labor: Frequently asked questions [online].
URL: <http://www.childlaborphotoproject.org/childlabor.html>. [cit. 2006-02-22]

Child Labour Campaign Activities – Get involved to stop child labour [online]. URL: <http://www.icftu.org/displaydocument.asp?DocType=Background&Index=991212551&Language=EN>. [cit. 2006-03-15]

Child Labour in Asia [online]. URL: <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=child>. [cit. 2006-04-19]

Child Labour in Latin America [online]. URL:
<http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=child>. [cit. 2006-04-21]

Child Labour in Latin America [online]. URL:
<http://www.cafod.org.uk/var/storage/original/application/phpPvO5ge.pdf>. [cit. 2006-04-21]

Child protection, child labour [online]. URL:
http://www.unicef.org/protection/index_childlabour.html. [cit. 2006-02-22]

Children at the tobacco estates [online]. URL: <http://www.eclt.org/about/tobacco.html>. [cit. 2006-03-19]

IPEC action against child labour [online]. URL:
http://www.ilo.org/iloroot/docstore/ipec/prod/eng/200602_implementationreport_en.pdf.
Únor 2006. ISBN 92-2-118382-2. [cit. 2006-03-09]

IPEC: Facts on child labour in agriculture [online]. URL:
http://www.ilo.org/public/english/standards/ipec/publ/download/factsheets/fs_agriculture_0303.pdf. [cit. 2006-03-22]

Mexico: Totaal child labour [online]. URL:
<http://www.globalmarch.org/resourcecentre/world/mexico.pdf>. [cit. 2006-04-21]

Pakistan: Child labour still widespread in NWFP [online]. URL:
http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=43644&SelectRegion=Central_Asia&SelectCountry=PAKISTAN. [cit. 2006-04-21]

Subregional informational system on child labour: Bangladesh [online]. URL:
<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipec/responses/bangladesh/>. [cit. 2006-04-21]

Subregional informational system on child labour: Pakistan [online]. URL:
<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/newdelhi/ipecc/responses/pakistan/>. [cit. 2006-04-21]

The small hands of slavery: Bonded child labour in India [online]. URL:
<http://www.hrw.org/reports/1996/India3.htm>. [cit. 2006-04-02]

The world bank: About us. [online]. URL:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,pagePK:50004410~piPK:36602~theSitePK:29708,00.html>. [cit. 2006-03-11]

Úmluva o právech dítěte [online]. URL:
<http://www.zsokol.cz/phprs/view.php?cislocianku=2002102006>. [cit. 2006-03-02]

UNICEF [online]. URL: http://www.unicef.org/protection/index_action.html. [cit. 2006-03-08]

World Bank Global Child Labor Program [online]. URL:
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALPROTECTION/EXTCL/0,,contentMDK:20254161~menuPK:390559~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:390553,00.html>. [cit. 2006-03-15]

Worst Forms of child Labour Convention, 1999 (No. 182) [online]. URL:
http://www.abanet.org/intlaw/committees/public/human_rights/worstchildlabor.pdf. [cit. 2006-03-06]

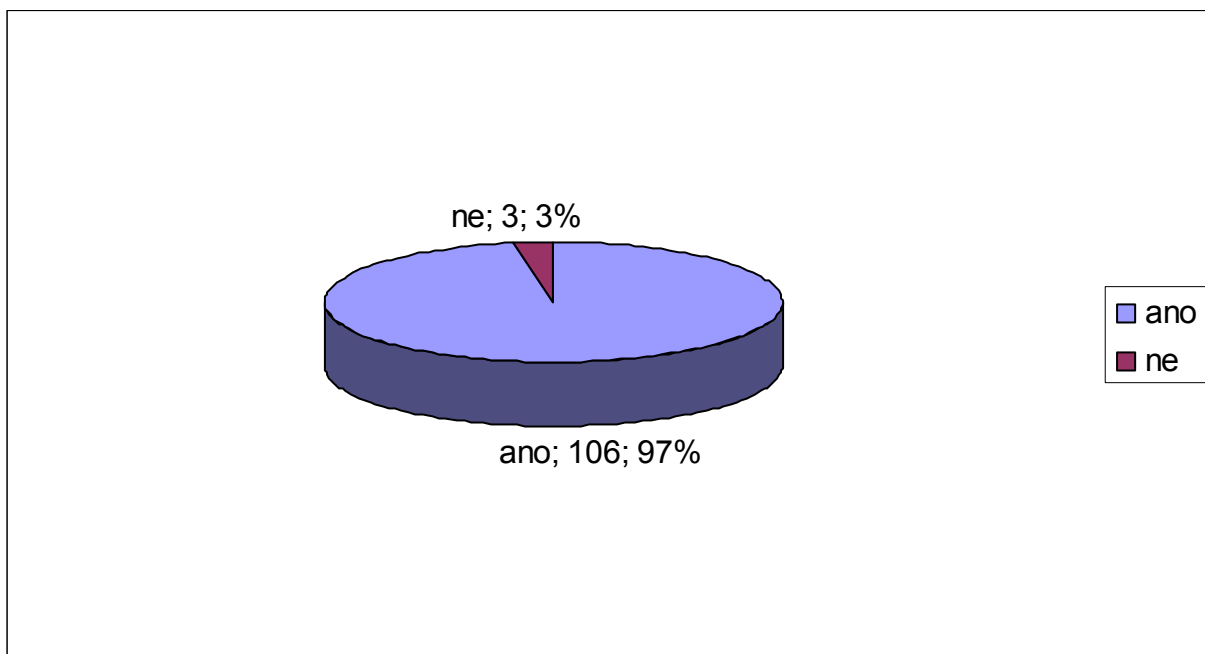
Přílohy

Seznam příloh

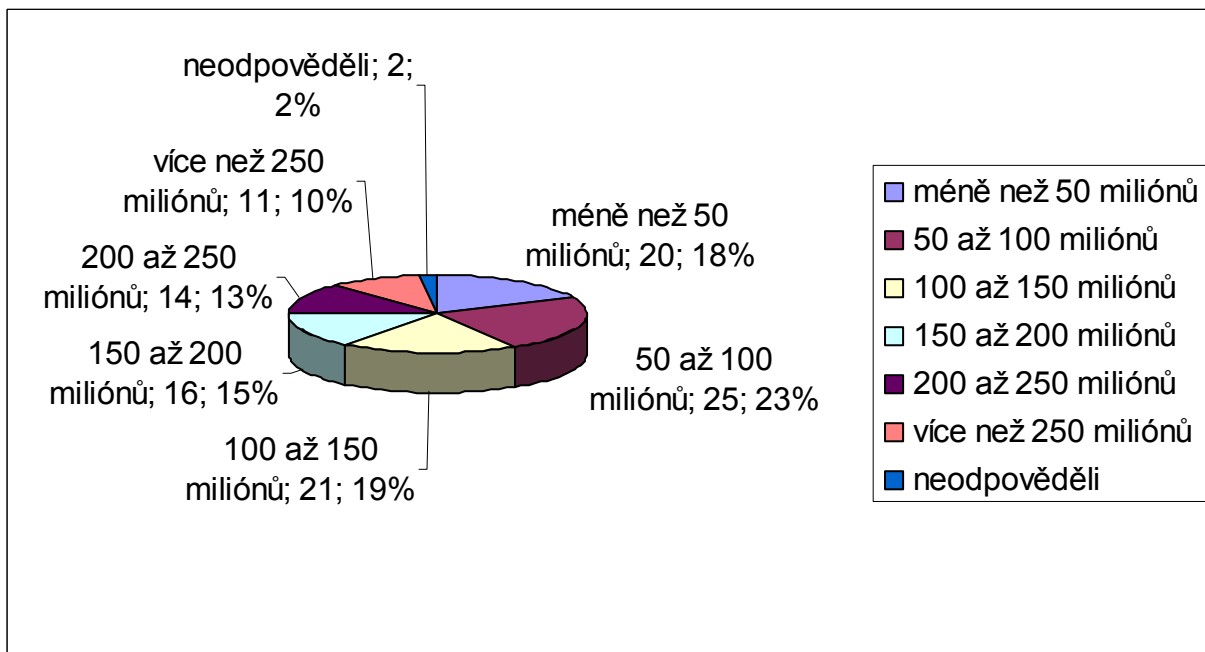
1. Dotazník – ilustrativní průzkum informovanosti lidí o dětské práci
2. Dětská práce v rozvojových zemích (v procentech)
3. Děti pracující v sektorech nejhorších forem dětské práce
4. Pracovní úrazy a nemoci z povolání dle jednotlivých sektorů (v procentech)
5. Mapa Indie
6. Indické zákony týkající se dětí a dětské práce
7. Minimální věk pro zaměstnání v některých odvětvích některých států

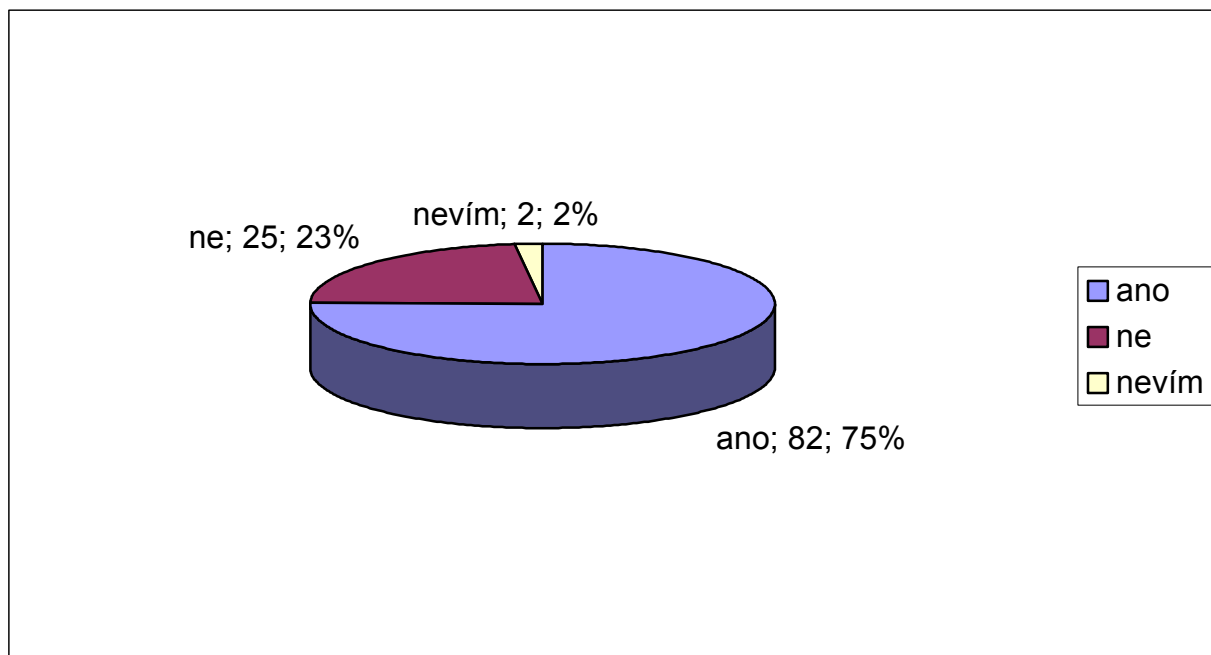
1) Víte o tom, že v některých zemích jsou na práci najímány děti?

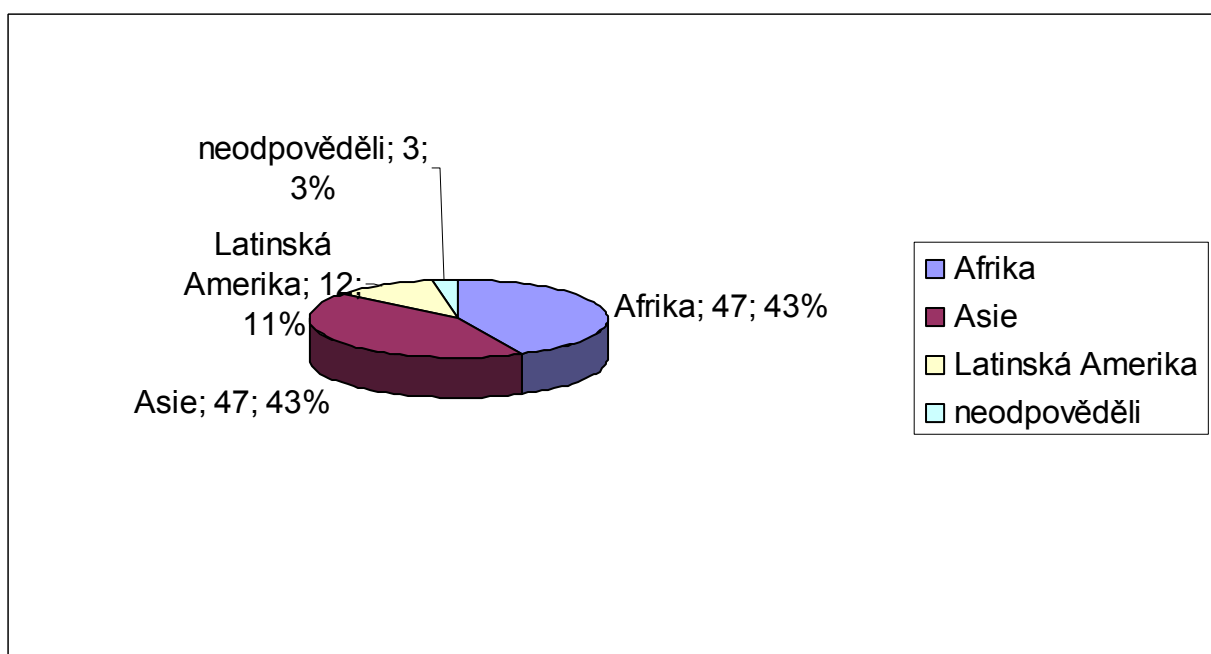
2) Kolik myslíte, že na celém světě pracuje dětí?

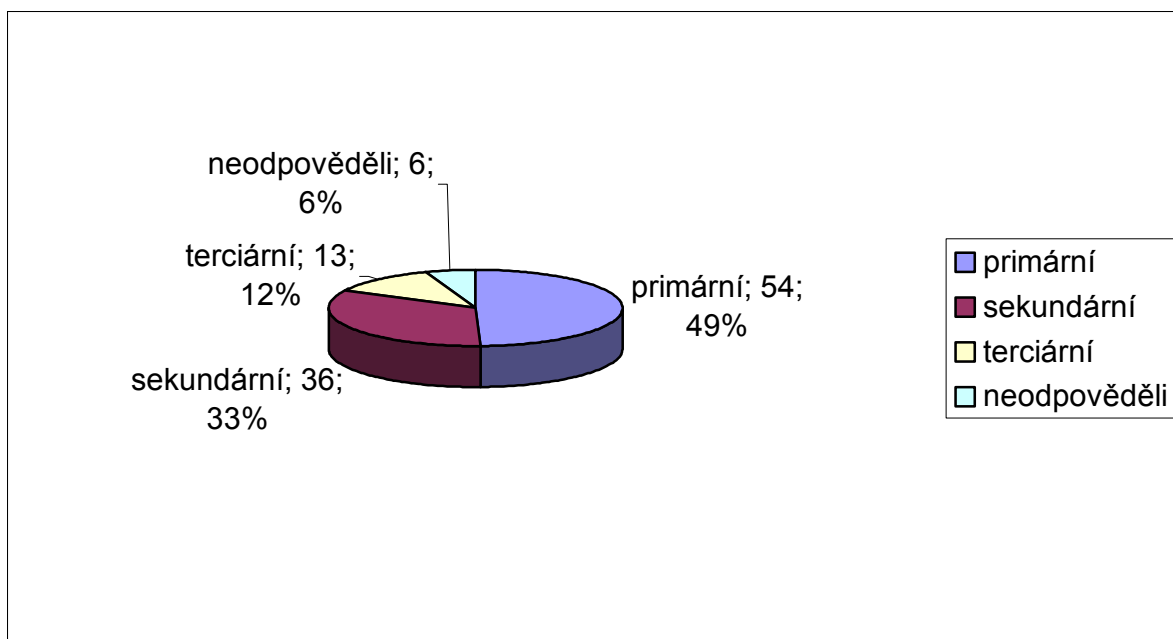
3) Byl(a) byste ochotný(á) platit za zboží vyšší ceny, pokud byste měl(a) jistotu, že při jejich výrobě nedochází k najímání a zneužívání dětí?

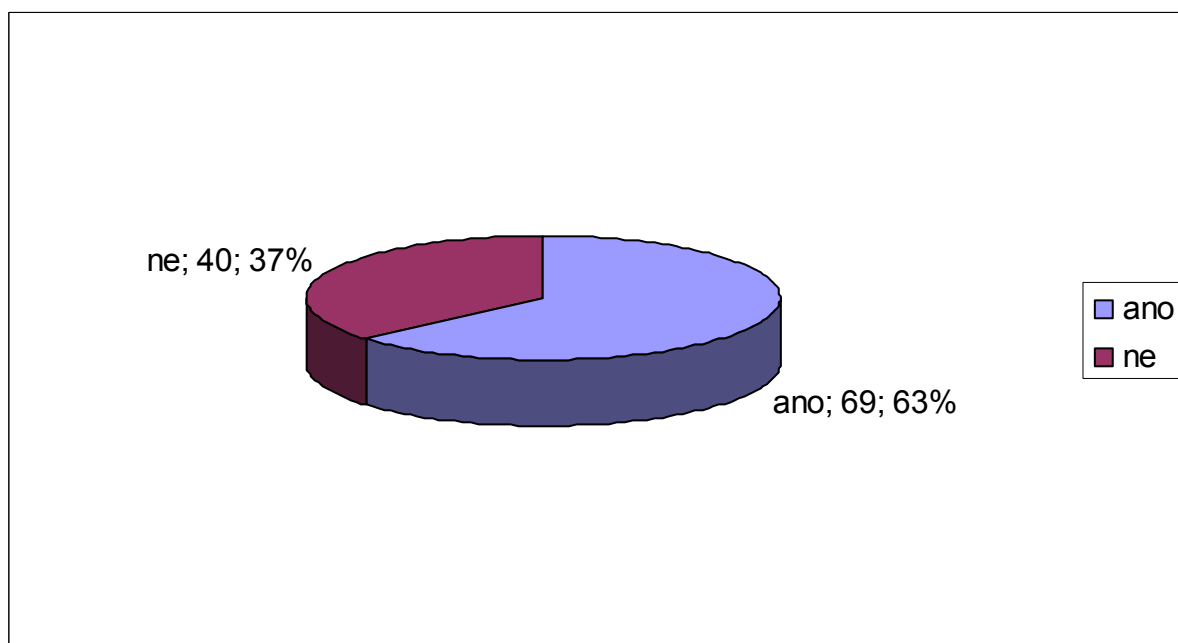
4) Ve které oblasti světa podle Vás pracuje nejvíce dětí?

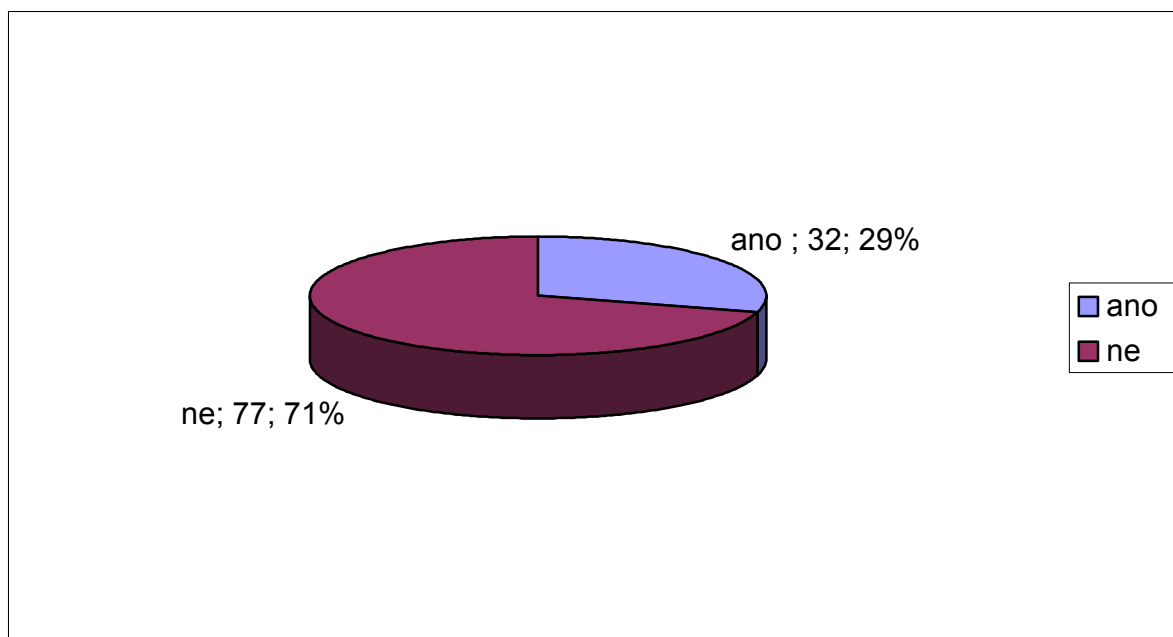
5) V jakém hospodářském sektoru podle Vás pracuje nejvíce dětí?

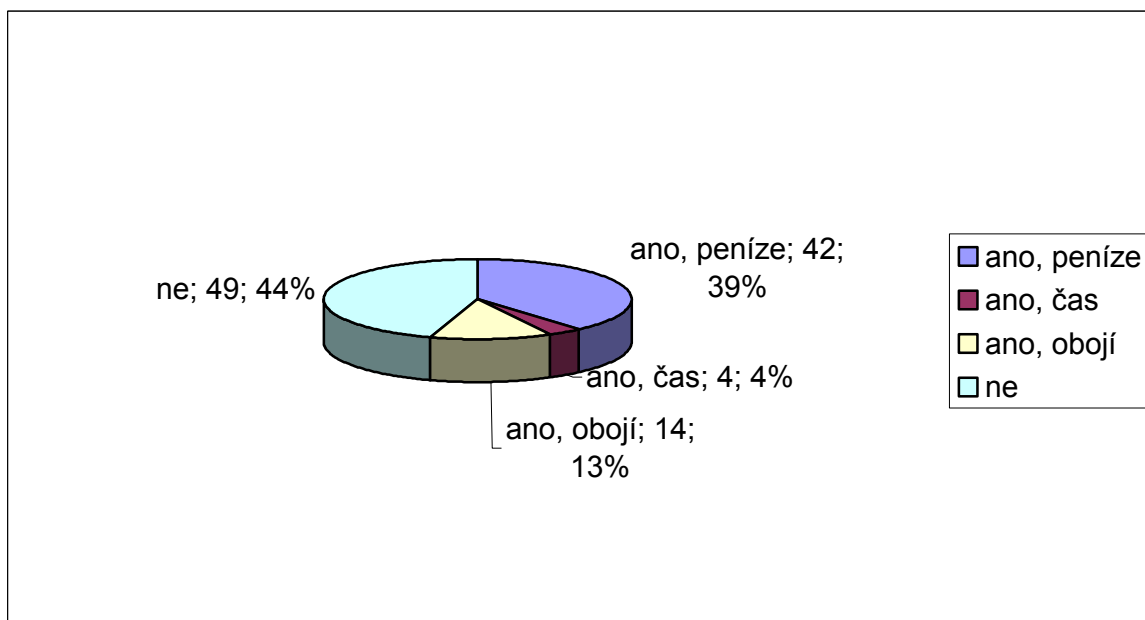
6) Znáte některé organizace, které bojují za eliminaci a eradikaci dětské práce?

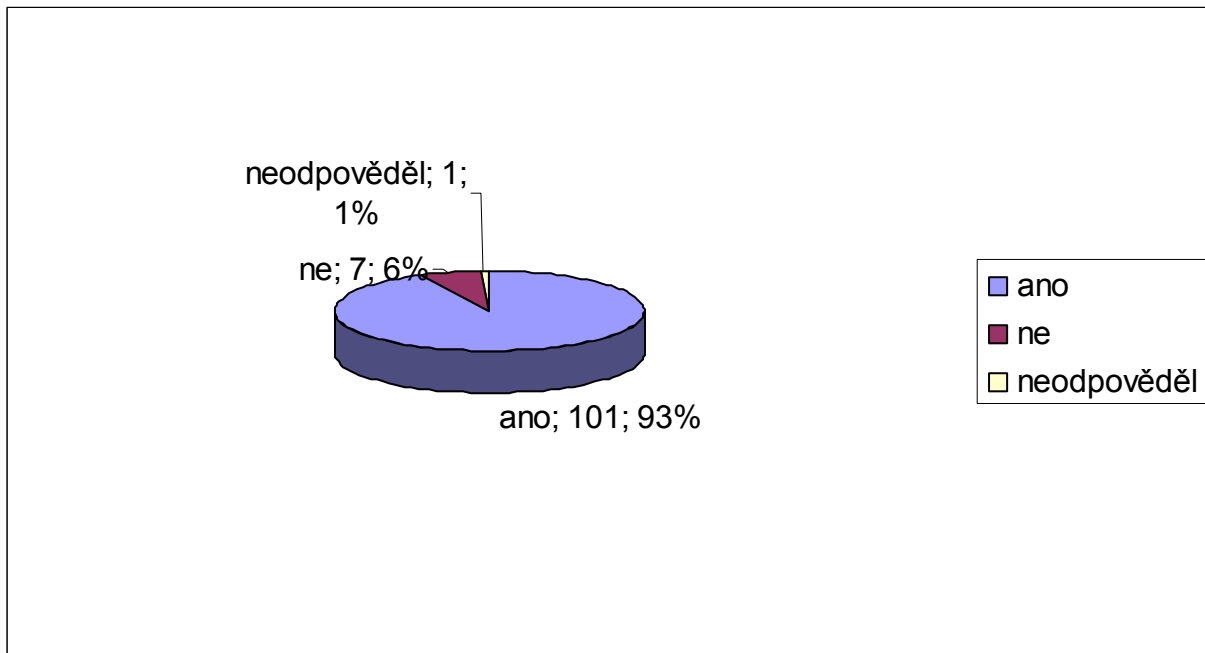
7) Myslíte si, že dětská práce je problémem pouze tamních vlád?

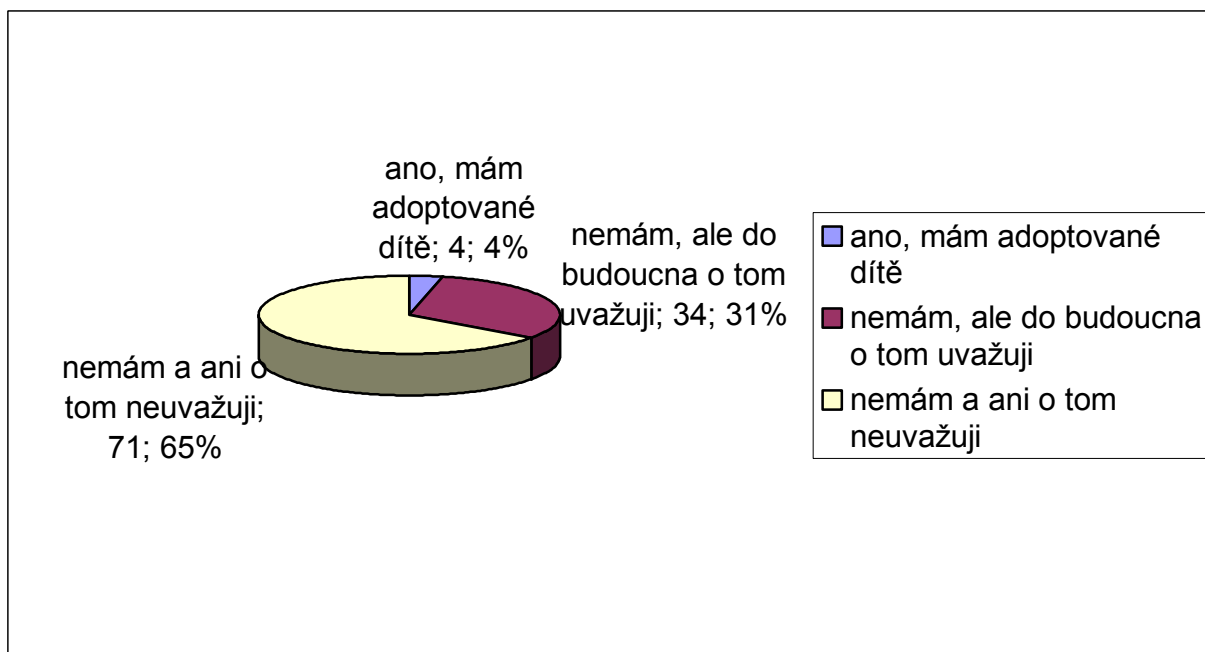
8) Všeobecná otázka – věnoval(a) jste někdy peníze nebo čas na nějakou pomoc dětem v rozvojových zemích?

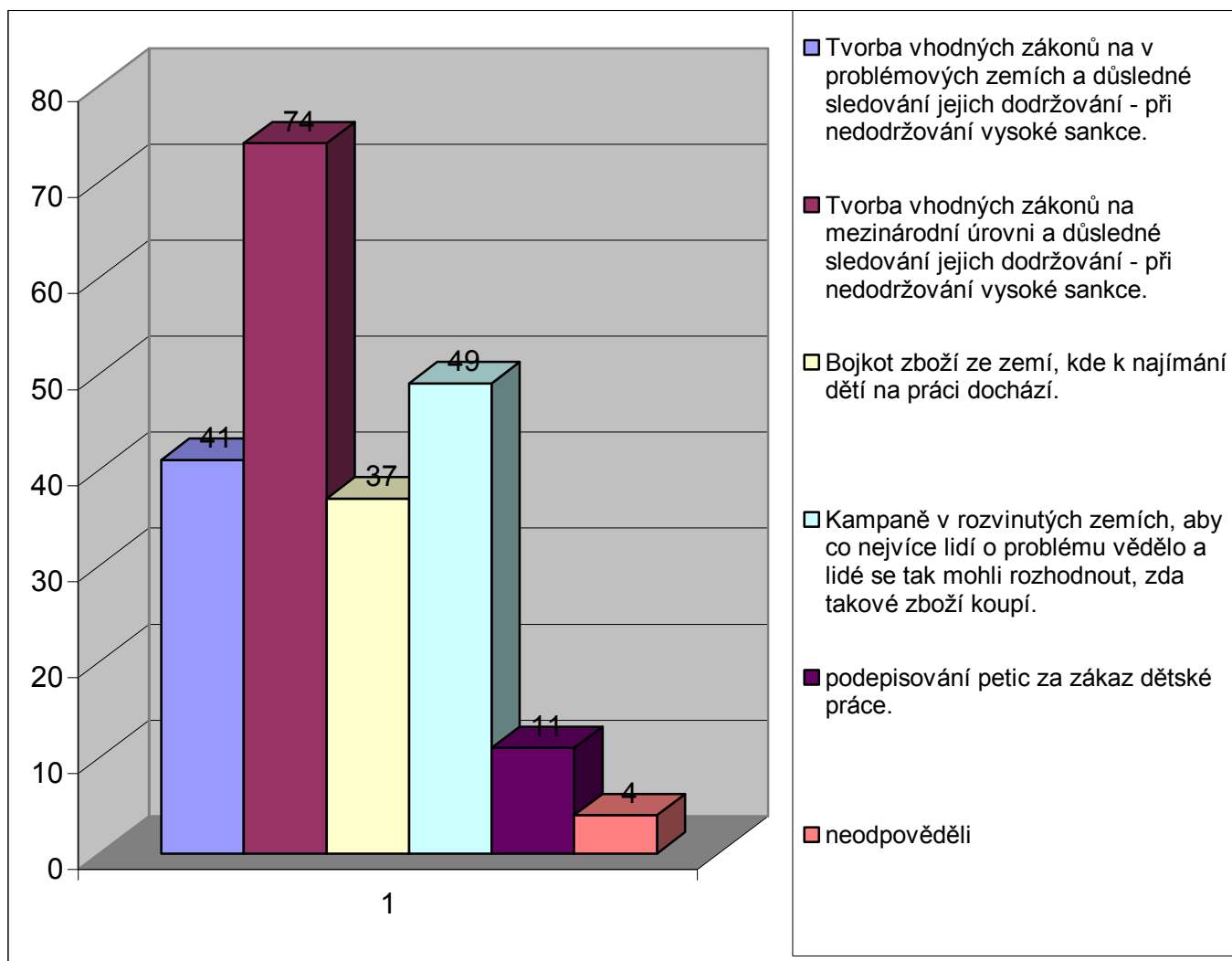
9) Adopce na dálku je jedna z možností, jak dostat děti v rozvojových zemích do škol na úkor práce. Slyšel(a) jste někdy o tomto projektu?

10) Máte adoptované, nebo uvažujete o adopci dítěte na dálku?

11) Jak by se podle Vás dala nejlépe eliminovat či eradikova dětská práce?

Zhodnocení

Ptala jsem se 109 lidí, kteří žijí jak na vesnicích tak i ve velkých městech. Rovněž jsem se snažila mít vyrovnaný počet žen a mužů, ptát se lidí různého stupně dosaženého vzdělání a různých věkových kategorií. Odpovídali lidé od čtrnácti do osmdesáti let, přičemž nejvyšší počet je v kategoriích od sedmnácti do pětadvaceti let a od pětatřiceti do padesáti let. Nejvíce respondentů má středoškolské vzdělání s maturitou a žijí v malých městech.

Naprostá většina lidí si je vědoma, že existují státy, kde jsou na práci najímány děti. Pouze tři mladí lidé, kteří na mě působili ne moc inteligentně o tom vůbec nevěděli. Většina lidí odpovídala: „V televizi to pořád ukazují, takže o tom vím.“

Pokud jde o to, kolik dětí na světě musí pracovat, jen malá část měla jasnou představu. Nejvíce lidí si myslelo, že jde o počet mezi 50 a 100 milióny lidí. Dost jich také doufalo, že je to méně než 50 miliónů. Paradoxně správnou možnost 200 až 250 miliónů (oficiální statistiky uvádějí 246 miliónů) uvedlo pouze čtrnáct respondentů. Za správnou odpověď bych považovala i možnost více než 250 miliónů pracujících dětí (neoficiální statistiky tvrdí, že pracuje cca 300 miliónů), kterou uvedlo 11 respondentů. Hodně lidí, kteří uvedli nižší čísla bylo šokováno, když jsem jim řekla správnou odpověď.

Většina lidí by byla ochotna platit za zboží vyšší ceny, pokud by byla jistota nenajímání dětí. Takto většinou odpovídali lidé lépe situovaní, mladí lidé a lidé z měst. S odpovědí „ne“ se ztotožňovali hlavně obyvatelé vesnic. Otázkou však zůstává, jak by i lidé, kteří odpovíděli „ano“ reagovali, kdyby došlo na lámání chleba a ceny komodit se rapidně zvedly.

Co se týká oblasti světa, kde děti nejvíce pracují, Afrika i Asie dostaly shodně po 47 hlasech. Lidé to většinou odůvodňovali: „Afrika je nejchudší kontinent, tak asi tam.“ anebo „V Asii žije nejvíce lidí, takže Asie“.

U páté otázky, která se týkala sektorů, ve kterých děti pracují, nastal nejdříve problém, že většina si nedokázala vybavit, co znamená primární, sekundární a terciární sektor, takže jsem to musela nejdříve vysvětlit. Každopádně více než 50 % lidí odpovědělo správně, lidé, kteří odpovídali, že nejvíce dětí pracuje v sekundárním průmyslu se odvolávalo na textilní dílny v Asii a lidé, kteří odpovídali terciární poukazovali na pouliční prodej a prostituci. Šest lidí mi neodpovědělo.

Více než 60 % lidí zná nějakou organizaci, která proti dětské práci bojuje. Obvykle řekli UNICEF. Ta část, která žádnou organizaci nezná, podle mě jen nevěděla, že UNICEF má také své programy, protože když jsem se jich ptala, jestli znají UNICEF odpovídali „no jo, vlastně“.

Většina lidí také přiznává, že dětská práce není jenom problémem těch zemí, kde k ní dochází. Lidé jsou si vědomi, že bychom část zodpovědnosti za tento stav měli vzít i na sebe. Další část tvrdí, že nám by se také nelíbilo, kdyby se nám někdo pletl do vnitřních záležitostí, anebo že je to pouze jejich problém, když neumí vytvořit takové podmínky, aby k dětské práci nedocházelo.

Nejvíce lidí odpovědělo, že dětem v rozvojových zemích nepřispěli ani peníze ani čas. Kdybych otázku formulovala „Věnovali jste někdy peníze nebo čas na pomoc dětem?“ „ano“

by odpověděli téměř všichni lidé, protože většina nějakou sumu peněz na pomoc dětem v České republice věnovala. Lidé, kteří věnovali na pomoc dětem v rozvojových zemích nebo čas nebo peníze i čas, jsou z velké části studenti, ženy okolo pětaticeti let a také jeden ředitel nadnárodní firmy, pro kterého je to víceméně povinnost a dobrá reklama.

Téměř všichni lidé znají projekt adopce na dálku. Opět o tom slyšeli v televizi. Podle mého názoru o tom vědí od našich „celebrit“, protože někdy mluví o tom, jak mají v Africe nebo v Indii adoptované dítě. Nejsm si totiž vědomá toho, že by v televizi šel někdy nějaký dokument o adopci na dálku, ale je také možné, že mi to uniklo.

Další otázka, se týká toho, zda lidé mají, uvažují či neuvažují o adopci na dálku. Naprostá většina lidí o ní neuvažuje. Ti, kteří o ní uvažují jsou většinou studenti, kteří si ještě nevydělávají, dále lidé s vyšším vzděláním a lidé z měst. Pouze čtyři lidé ze 109 respondentů mají adoptované dítě. Tito lidé jsou ve třech případech studenti, takže předpokládám, že ho nemají přímo oni, ale rodiče.

Poslední otázka se týkala toho, co by mohlo pomoci eliminovat nebo eradikovat dětskou práci. Respondenti mohli označit více odpovědí. 74 lidí si myslí, že by tomu mohly napomoci vhodné zákony na mezinárodní úrovni a pouze 41 lidí věří tomu, že by pomohly podobné zákony v zemích kde existuje problém dětské práce. Naopak téměř všichni lidé se shodli na tom, že petice jsou na nic. Dále hodně polemizovali nad bojkotem zboží, protože jsou si vědomi, že by tím možná krachla jejich ekonomika. Čtyři lidé si myslí, že nic z tohoto nepomůže, jeden z těchto lidí si myslí, že by měli pomoci mezinárodní organizace a druhý si myslí, že by byl lepší hospodářský rozvoj těchto zemí.

Na závěr bych řekla, že mě někteří lidé překvapili, kolik toho o tomto problému ví. Čekala jsem, že o dětské práci bude vědět méně lidí. Také je dobré, že lidé jsou ochotni platit vyšší ceny, pokud by byla jistota, že ho nevyrobí dětské ruce, ale jak jsem již psala, kdo ví, jak by to dopadlo, kdyby došlo na lámání chleba. Ale chápu, že někteří lidé by si vyšší ceny za zboží nemohli z finančních důvodů dovolit. Trochu mě však mrzí, že mají pouze čtyři lidé adoptované dítě a pevně věřím, že alespoň polovina lidí z těch, kteří o adopci na dálku uvažují, ji uskuteční, protože pro děti z rozvojových zemí je to velká pomoc.

Příloha č. 2 Dětská práce v rozvojových zemích v procentech (2006)

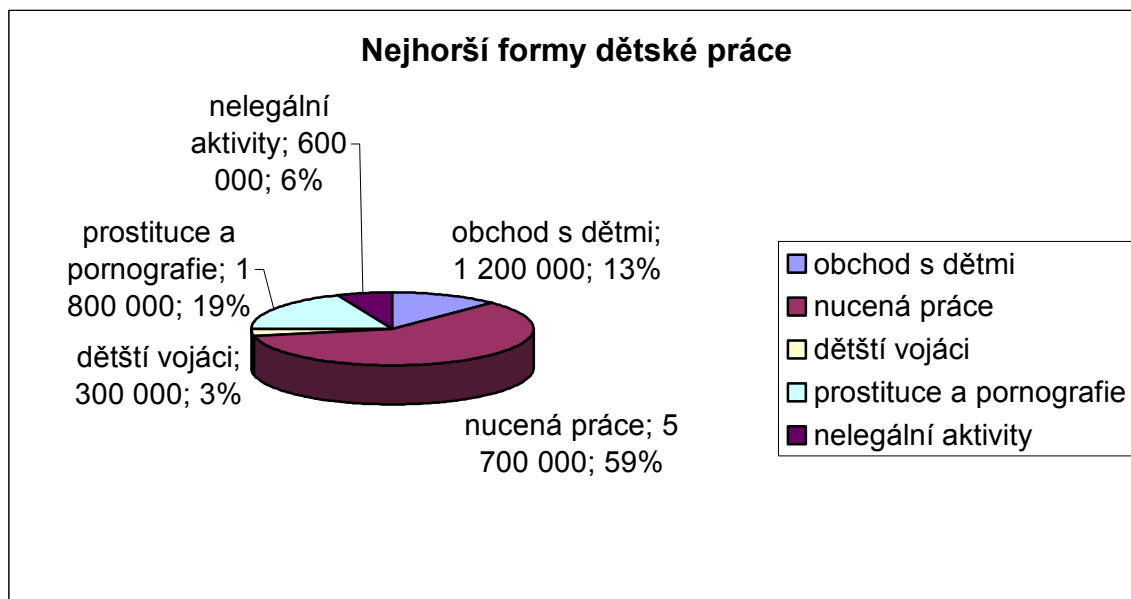
stát/teritorium	děti celkem	chlapci	dívky	stát/teritorium	děti celkem	chlapci	dívky
Afghánistán	34	31	38	Lesotho	17	19	14
Albánie	23	26	19	Libérie	-	-	-
Angola	22	21	23	Madagaskar	30	35	26
Arménie	-	-	-	Malawi	17	18	16
Ázerbájdžán	8	9	7	Maledivy	-	-	-
Bahrajn	5	6	3	Mali	30	33	28
Bangladéš	7	10	4	Mauretánie	10	-	-
Benin	26	23	29	Mexiko	16	15	16
Bolívie	21	22	20	Moldavsko	28	29	28
Bosna a Hercegovina	11	12	10	Mongolsko	30	30	30
Botswana	-	-	-	Maroko	11	-	-
Brazílie	7	9	4	Mosambik	-	-	-
Burkina Faso	57	-	-	Myanmar	-	-	-
Burundi	24	26	23	Namibie	-	-	-
Kambodža	-	-	-	Nepál	31	30	34
Kamerun	51	52	50	Nikaragua	10	-	-
Středoafriická republika	56	54	57	Niger	66	69	64
Čad	57	60	55	Nigérie	39	-	-
Kolumbie	5	7	4	Palestina	-	-	-
Komory	28	27	29	Pákistán	-	-	-
Demokratická republika Kongo	28	26	29	Paraguay	8	10	6
Kostarika	50	71	29	Peru	-	-	-
Pobřeží Slonoviny	35	34	36	Filipíny	11	12	10
Kuba	-	-	-	Rumunsko	1	-	-
Dominikánská republika	9	11	6	Rwanda	31	31	30
Ekvádor	6	9	4	Svatý Tomáš a Princův ostrov	14	15	13
Egypt	6	6	5	Senegal	33	36	30
Salvador	-	-	-	Sierra Leone	57	57	57

Rovníková Guinea	27	27	27	Somálsko	32	29	36
stát/teritorium	děti celkem	chlapci	dívky	stát/teritorium	děti celkem	chlapci	dívky
Eritrea	-	-	-	Jihoafrická republika	-	-	-
Etiopie	43	47	37	Šrí Lanka	-	-	-
Gabun	-	-	-	Súdán	13	14	12
Gambie	22	23	22	Sutinám	-	-	-
Gruzie	-	-	-	Svazijsko	8	8	8
Ghana	57	57	58	Sýrie	8	10	6
Guatemala	24	-	-	Tádžikistán	18	19	17
Guinea	-	-	-	Tanzanie	32	34	30
Guinea - Bissau	54	54	54	Thajsko	-	-	-
Guyana	19	21	17	Východní Timor	4	4	4
Haiti	-	-	-	Togo	60	62	59
Indie	14	14	15	Trinidad a Tobago	2	3	2
Indonésie	4	5	4	Tunisko	-	-	-
Irák	8	11	5	Turecko	-	-	-
Jamajka	2	3	1	Turkmenistán	-	-	-
Jordánsko	-	-	-	Uganda	34	34	33
Kazachstán	-	-	-	Uzbekistán	15	18	12
Keňa	26	27	25	Venezuela	7	9	5
KLDR	-	-	-	Vietnam	23	23	22
Kyrgyzstán	-	-	-	Jemen	-	-	-
Laos	24	23	25	Zambie	11	10	11
Libanon	6	8	4	Zimbabwe	26	-	-

Poznámka: - údaje chybí

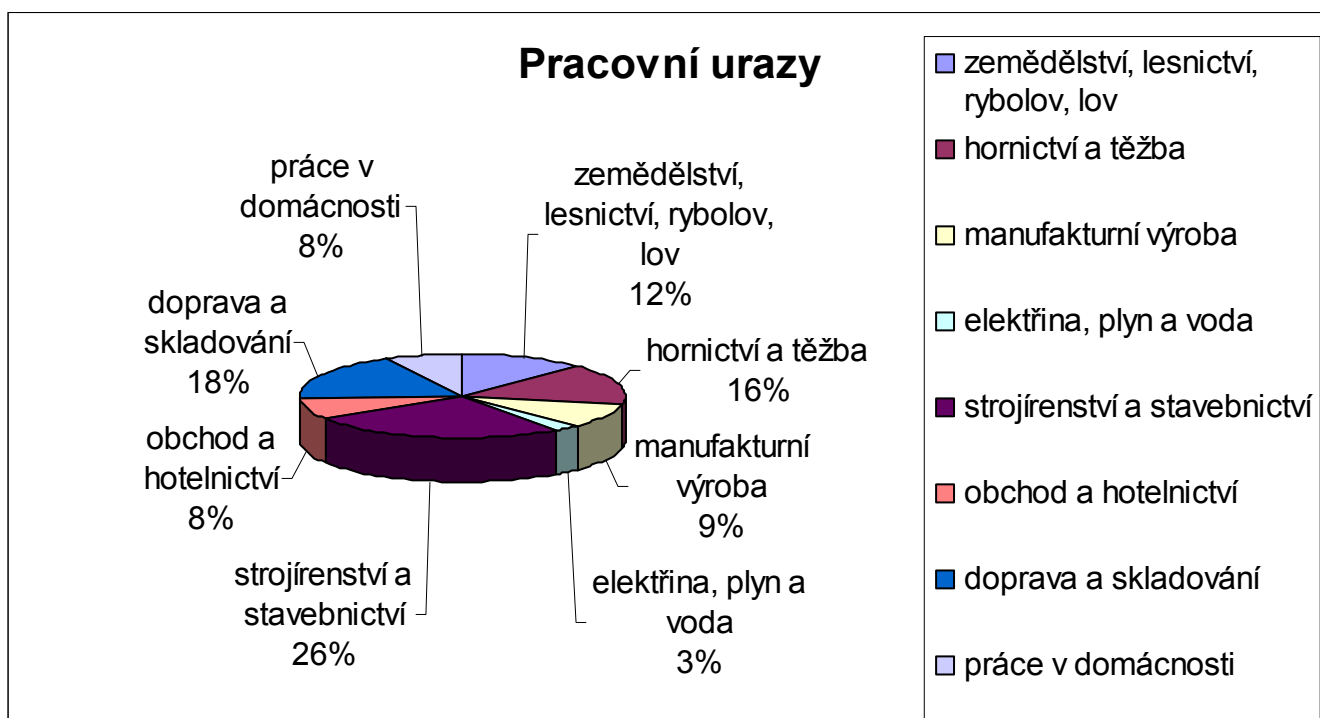
Údaje převzaty z materiálů UNICEF

Příloha č. 3 Děti pracující v sektorech nejhorších forem dětské práce

graf převzat z materiálů ILO, rok 2002

Příloha č. 4 Pracovní úrazy dětí a nemoci z povolání dle jednotlivých sektorů (v procentech)

graf převzat z materiálů ILO (1997)

Příloha č. 5 Mapa Indie

Příloha č. 6 Indické zákony týkající se dětí a dětské práce

Zákon o indických továrnách (1981)
Zákon o indických továrnách (1891)
Zákon o indických továrnách (1911)
Dodatek zákona o indických továrnách (1922)
Dodatek zákona o indických továrnách (1923)
Dodatek zákona o indických továrnách (1926)
Zákon o indických dolech (1901)
Zákon o indických dolech (1923)
Dodatek zákona o indických dolech (1937)
Zákon o indických přístavech (1931)
Zákon o zastavení dětské práce (1933)
Zákon o emigrantech pracujících na čajových plantážích (1932)
Zákon o továrnách (1934)
Zákon o továrnách (1948)
Zákon o továrnách (1948)
Zákon o zaměstnávání dětí (1938)
Zákon o minimální mzdě (1948)
Dodatek zákona o zaměstnávání dětí (1951)
Zákon o práci na plantážích (1951)
Zákon o dolech (1952)
Dodatek zákona o továrnách (1954)
Zákon o lodní přepravě (1958)
Zákon o dětech (1960)
Zákon o pracujících v dopravě (1961)
Zákon o učních (1961)
Zákon o podmínkách zaměstnání pracovníků ve výrobě cigaret beedi a doutníků (1966)
Zákon o zákazu nucené dětské práce (1976)
Dodatek zákona o zaměstnávání dětí (1978)
Dodatek zákona o dolech (1983)
Dodatek zákona o lodní přepravě (1984)
Zákon o zákazu a regulaci dětské práce (1986)
Dodatek zákona o továrnách (1987)

Příloha č. 7 Minimální věk pro zaměstnání v některých odvětvích některých států

věk	stát	typ práce
18	Bolívie	Strojírenství
18	Lucembursko	Práce na jatkách
18	Peru	Práce v přístavu a u námořnictva
18	Spojené státy americké	strojírenství
17	Rakousko	Sklářství, koželužství
17	Kanada	Práce u námořnictva
17	Myanmar	Hornictví
17	Pákistán	Hornictví, práce s cirkulárkou
16	Pobřeží Slonoviny	Hornictví
16	Mexiko	Práce s kyselinami
16	Peru	Hlubokomořské rybařství
16	Velká Británie	Práce s jedovatými látkami
15	Kostarika	Pouliční prodej
15	Dominikánská republika	Hornictví
15	Itálie	Lehké strojírenství
15	Thajsko	Noční kluby, bary
14	Belize	Práce s elektřinou
14	Kypr	Strojírenství
14	Indie	Práce s výbušninami, pletení koberců
14	Šrí Lanka	Pouliční prodej
13	Dánsko	Prodavač
13	Německo	Lehké práce v zemědělství
13	Švýcarsko	Lehká neprůmyslová odvětví
13	Tunisko	Lehká neprůmyslová odvětví
12	Benin	Lehké práce v zemědělství
12	Burkina Faso	Práce v domácnosti
12	Egypt	Všechny typy prací
12	Senegal	Sezónní práce

Převzato z materiálů ILO (1995)